

FÖRSVARSHÖGSKOLAN

KrV C:3 "Krigsvetenskap, C-uppsats"

<i>Författare</i> Mj Lars Helmrich		<i>Kurs</i> ChP 02-04
<i>FHS handledare</i> Professor Nils Marius Rekkedal och övlt Roland Jostrup		<i>Tel</i>
<i>Uppdragsgivare</i> FHS KVI	<i>Beteckning</i>	<i>Kontaktman</i>
<u>Israelisk luftmakt under Yom-Kippur kriget</u> En studie av israelisk luftmakt och manöverkrigföring		
<p>Manöverkrigföring är idag ett centralt begrepp inom den konceptuella delen av krigföringsförmågan för många västländer. Luftmaktens betydelse i väpnade konflikter är också aktuell i dagens militärteoretiska debatt. Men vad innebär då manöverkrig för luftmakt? Ett land som ibland lyfts fram som skickliga på manöverkrigföring, och som dessutom traditionellt sett använt luftmakt flitigt, är Israel. Syftet med uppsatsen är att undersöka i vilken omfattning Israel använt sig av manöverkrigföring vid nyttjandet av luftmakt. Inledningsvis besvaras frågan: Vad innebär manöverkrigföring för luftmakt? Därefter studerar jag Yom-Kippur kriget. Syftet är att avgöra i vilken utsträckning Israel använt sig av manöverkrigföring med luftmakt. Slutligen identifierar jag israeliska framgångsfaktorer för nyttjandet av luftmakt samt försöker generalisera dessa till modern luftmakt. Uppsatsen visar att med ett luftmaktsperspektiv på manöverkrigföring framträder det operativa målet Systemchock som viktigt, samt koordinering av striden i gemensamma operationer som central. Under Yom-Kippur kriget visade Israels agerande inledningsvis få tecken på manöverkrig. Efter hand ökade emellertid inslagen bl a genom ett effektivt utövande av operationskonst och samordning av luft- och markstridskrafter. De israeliska framgångsfaktorerna från kriget påminner i flera avseenden om de brittiska erfarenheterna från Irakkriget 2003. Min slutsats är ändå att dessa framgångsfaktorer inte kan generaliseras till modern luftmakt. Jag formulerar istället följande hypotes: Kontroll av luftrummet, samordning, tempo samt luftmaktens autonoma roll är centrala faktorer för luftmaktens nyttjande vid konventionell krigföring.</p> <p>Nyckelord: Luftmakt, manöverteori, manöverkrig, Yom-Kippur kriget</p> <p>Bilaga 1 Annan teoribildning Bilaga 2 Israelisk och arabisk krigsmakt Bilaga 3 Tabeller</p>		

Innehållsförteckning

1. Israelisk luftmakt under Yom-Kippur kriget – En studie av israelisk luftmakt och manöverkrigföring. FHS 19 100:2029
2. Betygsomdöme
3. Opponentinlägg

ABSTRACT

The title of this thesis is: "Israeli Air Power during the Yom-Kippur War – An analyses of Air Power and Maneuver Warfare". Author is Swedish Air Force major Lars Helmrich.

Among western countries Maneuver Warfare is currently an important concept concerning the conceptual aspects of warfighting. However, a great deal of the literature in the field is written from a land-warfare perspective. The importance of Air Power in modern warfighting is also a subject in current thoughts of military theory, as is the idea of joint operations.

Then what is the implication of Maneuver Warfare for Air Power? A country sometimes associated with Maneuver Warfare is Israel. Analysing Israeli Air Power can achieve an increased understanding of the relations between Air Power, joint operations and Maneuver Warfare. The purpose of this thesis is therefore to explore to which extent Israel has used Maneuver Warfare when employing its Air Power. Initially I answer the question: What is the implication of Maneuver Warfare for Air Power? This is done by analysing military theory relevant to the subject. Next I study the Yom-Kippur War in order to establish to what extent Israel used Maneuver Warfare in an Air Power sense. Finally, I identify Israeli success-factors concerning the application of Air Power and try to generalize these to modern Air Power. In this case modern Air Power application is limited to British experiences of the Iraq-War in 2003.

The overall conclusion of the thesis is that with an Air Power perspective on Maneuver Warfare the operational objective of System Paralysis is of vital importance and that coordination of the Joint-Battle is essential. During the Yom-Kippur War the action of the Israel Air Force initially showed few indications of Maneuver Warfare. As the war proceeded the application of Maneuver Warfare increased. This is evident from the successful application of Operational Art and from increased coordination between Air- and Ground Forces. It brought about an Israeli control of the air followed by a dominance of all flanks of the battlespace, which could be utilized with an ever increasing tempo. In several aspects the Israeli success-factors resemble the British experiences of the Iraq-War. However, my conclusion is that due to the nature of warfare these success-factors cannot be generalized to the application of modern Air Power. Still, I conclude that certain factors are important to consider regarding Air Power in conventional warfare. My final conclusion, therefore, ends with the following hypothesis:

Control of the air, coordination, tempo and the autonomous role of Air Power are vital to consider regarding the application of Air Power in conventional warfare.

Finally, I suggest that further research concerning the above stated hypothesis is done.

1. INLEDNING	3
1.1 BAKGRUND	3
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	4
1.4 METOD	4
1.5 AVGRÄNSNINGAR	5
1.6 MATERIALBESKRIVNING	5
1.7 CENTRALA BEGREPP	6
1.8 TIDIGARE FORSKNING	7
2. TEORIANKNYTNING	9
2.1 MANÖVERTEORI	9
2.2 INDIKATORER	17
2.3 MANÖVERTEORI OCH LUFTMAKT	18
2.4 UTVECKLING OCH DEFINITION AV INDIKATORER	21
3. ANALYS AV YOM-KIPPUR KRIGET	25
3.1 POLITISKA BEGRÄNSNINGAR OCH KAMPANJPLANER	25
3.2 YOM-KIPPUR KRIGET	30
3.3 SLUTSATSER	43
3.4 RELIABILITET OCH VALIDITET	44
4. DISKUSSION	45
4.1 MODERN LUFTMAKTSTEORI	45
4.2 IRAKKRIGET 2003	46
4.3 DISKUSSION	46
4.4 GENERALISERING	48
4.5 FORTSATT FORSKNING	49
4.6 AVSLUTANDE REFLEKTION	49
5. SAMMANFATTNING	50
5.1 SLUTSATSER MANÖVERKRIGFÖRING FÖR LUFTMAKT	51
5.2 YOM-KIPPUR KRIGET	51
5.2 SLUTSATSER; MANÖVERKRIGFÖRING UNDER YOM-KIPPUR KRIGET	52
5.3 SLUTSATSER; FRAMGÅNGSFAKTORER FÖR ISRAELISK LUFTMAKT	52
5.4 GENERALISERING OCH AVSLUTNING	53
KÄLLFÖRTECKNING	54

BILAGOR

1. ANNAN TEORIBILDNING
2. ISRAELISK OCH ARABISK KRIGSMAKT
3. TABELLER

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Ett lands krigföringsförmåga kan sägas vila på tre pelare. Dessa är fysiska faktorer som materiel och personal, moraliska faktorer som ledarskap och vilja samt konceptuella faktorer som doktriner och teorier.¹ De representerar därmed hårda-, mjuka- respektive intellektuella frågor. De senaste åren har den konceptuella och intellektuella delen av krigföringsförmågan fått ökat utrymme i högre svensk officersutbildning. Inom ramen för de konceptuella faktorerna är manöverteori och manöverkrigföring idag begrepp som används flitigt i Sverige.² Det märks tydligt bl a under utbildningen på Förvarshögskolan och i pågående doktrinarbete inom Försvarmakten. Mycket av litteraturen inom området är skrivet av amerikanska militärteoretiker och författare samt är i stor utsträckning präglad av ett markoperativt perspektiv på kriget.

I dagens militärteoretiska debatt är också luftmaktens betydelse för väpnade konflikter ett aktuellt tema. Luftmakt har haft en betydande inverkan på modern krigföring, t ex vid Gulfkriget 1991, Kosovo 1999, Afghanistan 2002 och Irakkriget 2003. Samtidigt pågår, både i Sverige och i övriga västvärlden, sedan flera år en ökad fokusering på gemensamma operationer och krigföringens operativa nivå. Flera av ovan nämnda krig innehöll inslag av asymmetrisk krigföring.³ Lågintensitetskonflikter⁴ innehållande asymmetrisk krigföring är idag centrala för teorier och debatt avseende militärmaktens utformning i många västländer. Enligt min mening är det emellertid viktigt att även studera konventionell krigföring. Förmåga att möta ett väpnat angrepp är dessutom fortfarande en huvuduppgift för Försvarmakten. För dessa studier utgör militärhistorien ett viktigt område. Eller som Group Captain Peter W Gray uttrycker det:

"Many of the lessons of history, even over the relatively short span of air warfare, remain valid and germane; we ignore the voices from the past at our peril as we will only have to relearn their message painfully".⁵

Ett land som av vissa anses som ledande inom manöverkrigföring är Israel.⁶ Landet har dessutom traditionellt sett varit mycket aktivt vid nyttjandet av luftmakt. För att öka förståelsen av samspelet mellan luftmakt, gemensamma operationer och manöverkrigföring är det därför intressant att studera hur Israel nyttjat luftmakt under genomförda krig.

¹ Försvarmakten, *Militärstrategisk doktrin*, Stockholm, Högkvarteret, 2002, s. 75.

² Det bör påpekas att i modern anglosaxisk militärteori används begreppet manöverkrigföring alltmer sällan. Istället använder man begrepp som *Rapid Decisive Operations* och *Effects-Based Operations*. Se t ex Major General David A Deptula, *Effects-Based Operations: Change in the Nature of Warfare*, 2001, och Group Captain Christopher Finn (redaktör), *Effects Based Warfare*, 2004.

³ Med asymmetri avses att obalans råder mellan parterna i en konflikt. Obalansen kan bestå i t ex resurser, teknologinivå eller värdegrund.

⁴ Med lågintensitetskonflikt avses en konflikt liknande inbördeskrig eller uppror där våldsanvändningen i regel är mindre intensiv men mer långvarig än i konventionella krig. Se även Nils M Rekkedal, *Modern krigskonst, Militärmakt i förändring*, Stockholm, Förvarshögskolan, Krigsvetenskapliga institutionen, 2002, s. 202.

⁵ Peter W Gray, *Air Power 21; Challenges for the new century*, London, Ministry of Defence, Defence Studies, 2000, s. xi.

⁶ Martin van Creveld, Steven L Canby & Kenneth S Brower, *Air Power and Maneuver Warfare*, Maxwell Air Force Base, Alabama, Air University Press, 1994, s. 153.

Uppsatsen behandlar Yom-Kippur kriget 1973. Anledningen till att jag väljer det kriget är att det är det senaste storskaliga konventionella kriget med israeliskt deltagande. Yom-Kippur kriget är intressant därför att Israel inledningsvis hade stora problem, inte minst avseende luftmaktens nyttjande. Dessutom genomfördes kriget före formuleringen av modern manöverteori samtidigt som betydelsen av gemensamma operationer var central. En analys av israelisk luftmakt ur ett manöverteoretiskt perspektiv, samt en därpå följande diskussion av slutsatserna utifrån dagens debatt om luftmakt kan öka förståelsen för luftmaktens roll inom ramen för konventionell krigföring.

1.2 Syfte och frågeställningar

Israel är ett litet land som trots ett strategiskt utsatt läge och en numerär underlägsenhet flera gånger militärt besekrat sina grannländer. Kan dessa framgångar förklaras av att Israel baserat sin krigföring på manöverteori?

Syftet med denna uppsats är att undersöka i vilken omfattning Israel använt sig av manöverkrigföring vid nyttjandet av luftmakt. Uppsatsen har också som målsättning att, ur ett manöverteoretiskt perspektiv, öka förståelsen för användandet av luftmakt i gemensamma operationer.

För att uppnå uppsatsens syfte besvaras följande frågeställningar:

- Vad innebär manöverkrigföring för luftmakt?
- I vilken utsträckning använde sig Israel av manöverkrigföring vid nyttjandet av luftmakt under Yom-Kippur kriget?
- Vilka var framgångsfaktorerna för israelisk luftmakt? Kan de generaliseras till modern luftmakt?

1.4 Metod

Den metod jag använder bygger på min tolkning av Rolf Ejvegårds beskrivning av vetenskapliga metoder⁷ och består av följande:

- Inledningsvis en analys av manöverteorin. Syftet är att klargöra vad teorin innebär samt fastställa indikatorer för den kommande analysen av israelisk luftmakt. Detta avsnitt har ett stort utrymme, då manöverteorin är central för uppsatsen.
- En djupare analys av Yom-Kippur kriget, inriktad mot framtagna indikatorer. Syftet med analysen är att fastställa i vilken utsträckning manöverkrigföring har tillämpats vid nyttjandet av luftmakt.
- Identifiering av framgångsfaktorer för israelisk luftmakt under Yom-Kippur kriget.
- En diskussion av analysens slutsatser kopplat till dagens debatt om luftmakt.

Uppsatsens disposition följer ovanstående ordning. Den är indelad i fyra delar. Den första delen, avsnitt 1, innehåller i huvudsak bakgrund, frågeställningar, metod och centrala begrepp. Den andra delen omfattar avsnitt 2, teoribildning. Här analyseras manöverteori och manöverkrigföring. Den tredje delen, avsnitt 3, innehåller analys av Yom-Kippur kriget. Den fjärde och sista delen omfattar avsnitt 4 och 5 och innehåller diskussion och sammanfattning.

⁷ Rolf Ejvegård, *Vetenskaplig metod*, Lund, Studentlitteratur, 1996 (1993), s. 29ff.

Indikatorerna använder jag till att strukturera analysen av kriget. Fördelen med att använda indikatorer är att de ger en utgångspunkt för vad analysen av det empiriska materialet ska riktas mot. Nackdelen är att det empiriska materialet inte medger en värdering relativt alla indikatorer samt att uppsatsens omfattning tvingar mig att begränsa antalet indikatorer vid analysen.

1.5 Avgränsningar

Empirin till uppsatsen omfattar endast Yom-Kippur kriget. Dock behövs en viss förståelse för krigets säkerhetspolitiska kontext, då denna påverkade parternas agerande. Uppsatsen behandlar främst operativ och taktisk nivå. Vissa kopplingar till militärstrategisk nivå behövs emellertid, då sambandet mellan dessa nivåer är viktigt inom manöverteorin.⁸ Huvudsakligen behandlas luftmakt. Eftersom interaktionen mellan luft- och markstridkrafter är av stor betydelse både vid manöverkrigföring och för gemensamma operationer berörs ändå markkriget i den mån det är relevant.

Arabiskt luftvärn behandlas medan israeliskt luftvärn inte behandlas, då det hade ringa inverkan på den gemensamma operationen. Uppsatsens omfattning medför att användningen av helikoptrar och transportflygplan inte behandlas. Diskussionen avseende dagens luftmactsdebatt avgränsas till att omfatta brittiska erfarenheter från Irakkriget 2003. I inledningen av respektive avsnitt redovisas i förekommande fall ytterligare avgränsningar.

Uppsatsen behandlar endast ett av Israels krig. Slutsatser avseende israelisk manöverkrigföring gäller därför endast för Yom-Kippur kriget. De kan inte betraktas som allmängiltiga för israelisk luftmakt.

1.6 Materialbeskrivning

Materialet till teoridelen är i stor utsträckning amerikanskt och omfattar främst militärteoretiska skrifter. Detta är naturligt då manöverteorin ursprungligen formulerades i USA. Genom att använda kommentarer och teorier från relevanta västeuropeiska militärteoretiker inom området får jag ändå en bättre balans och ett bredare perspektiv på manöverteorin. När det gäller luftmaktsteori finns väldigt litet skrivet ur ett manöverteoretiskt perspektiv. Jag använder relevanta militärteoretiska böcker och artiklar som uttryckligen behandlar manöverkrigföring och luftmakt. Detta kompletteras med material från andra militärteoretiker, vilka efter resonemang med professor Nils Marius Rekkedal (FHS) har tolkats som manöverteoretiskt orienterade. Respektive källa presenteras närmare i anslutning till aktuellt avsnitt.

Empirin till analysen av Yom-Kippur kriget kommer uteslutande från militärhistoriska böcker och uppsatser, vilket innebär att de är av karaktären andrahandskällor. Dessa är kvalitetssäkrade genom diskussioner med professor Rekkedal. För att kompensera bristen på primärkällor har min strävan varit att använda källor av tre olika ursprung: israleiska, arabiska och oavhängiga. De viktigaste källorna är *Phoenix over the Nile* och *Arabs at War*, i huvudsak baserade på arabiska källor; *Israels Best Defense*, *The Arab-Israeli Wars* och

⁸ Peter A Mattsson, "Manöverkrigföring – en analys av den vertikala omfattningen på Eben-Emael den 10 maj 1940", essä i *Manöverkrigföring – metod eller tanke?*, Agne Bengtsson & Peter A Mattsson (redaktörer), Stockholm, Försvarshögskolan, Operativa institutionen, 2000, s. 228.

The War of Atonement, baserade på israeliska källor samt *The Lessons of Modern War* och *Evasive Victory*, baserade på oavhängiga källor. Jag använder också böcker skrivna av de egyptiska generalerna Hassan El-Badri och Saad El-Shazly, främst som referenslitteratur men även som källor till det empiriska materialet.

Operationsplaner och doktriner måste anses som ett naturligt materialval vid analyser av krig. Av både språkliga och tillgänglighetsskäl används emellertid inte sådana källor. Material som bidrar till att öka förståelsen av krigsförloppet, men som inte direkt påverkar mina slutsatser, presenteras i bilagor.

1.7 Centrala Begrepp

En definition av krigföringens nivåer är nödvändig för att undvika missförstånd. Jag väljer att använda den amerikanska militärteoretikern Robert R Leonhards definition, dels därför att han är en framstående teoretiker inom manöverkrigföring och därför att definitionen ligger nära Försvarmaktens definition. Leonhard definierar nivåerna enligt nedan:⁹

Taktisk nivå – Den nivå där enskilda slag utkämpas på slagfältet.

Operativ nivå – Den nivå som planerar och samordnar taktisk verksamhet till större operationer och fälttåg.

Militärstrategisk nivå – Den nivå där militära medel samordnas för att uppnå de politiska målen.

Uppsatsens teoridel avslutas med en definition av indikatorer för manöverkrigföring. Dessa är centrala för uppsatsen, men definieras i tillhörande avsnitt. Övriga för uppsatsen centrala begrepp följer nedan:

Gemensam operation – Krigshandling utförd av stridskrafter ur flera stridskraftsslag.¹⁰

Luftmakt – Förmågan att projicera militärmakt i eller från luften eller rymden från en flygande farkost eller missil.¹¹

Luftöverlägsenhet – Ett tillstånd, avgränsat i tid och eller rum, där fientlig luftmakt inte allvarligt kan påverka egen taktisk verksamhet till sjöss, på marken eller i luften.¹²

System – Militära organisationer kan betraktas som komplexa system. Ett sådant system består av olika delar, vilka kan agera på egna villkor. En dels agerande påverkar systemets övriga delar. Militära organisationer är öppna system. Interaktionen med omgivningen är icke-linjär, vilket innebär att en liten påverkan på systemet kan få stora konsekvenser för dess funktion.¹³

⁹ Robert R Leonhard, *The Art of Maneuver*, Novato, Californien, Presidio Press, 1991, s. 7ff. Se även Försvarmakten, *Militärstrategisk doktrin*, 2002, s. 71.

¹⁰ Försvarmakten, *Militärstrategisk doktrin*, 2002, s. 104.

¹¹ Royal Air Force, *AP3000 - British Air Power Doctrine*, [Online]. <http://www.raf.mod.uk/downloads/ap3000.html> [2003-08-14]. s. 1.2.1.

¹² Ibid. s. 2.5.2.

¹³ Försvarmakten, *Militärstrategisk doktrin*, 2002, s. 81.

Tyngdpunkt – "...den eller de faktorer på vilka parterna i en konflikt baserar sin förmåga till kamp." ¹⁴ Tyngdpunkten återfinns bland respektive parts starka sidor. ¹⁵

Kritisk sårbarhet – En punkt, situation, förmåga eller moralisk faktor där motståndaren är svag eller inte förväntar sig ett angrepp och där egen framgång kan leda till en avgörande fördel. ¹⁶

Stridsrum – Det område, i tre dimensioner, där de stridande parternas stridskrafter kan verka. Stridsrummet i ett specifikt krig bestäms av stridskrafternas tekniska begränsningar samt av de deltagande parternas politiska restriktioner.

1.8 Tidigare forskning

Forskningen om Yom-Kippur kriget är omfattande. Min källinventering visar emellertid att den ofta är gjord kort efter kriget samt sällan inkluderar ett luftmaktsperspektiv på kriget. Ännu mer sällan är utgångspunkten manöverteoretisk. Jag presenterar här tre, för min uppsats, intressanta forskningsresultat.

Shmuel L Gordon skrev år 2000 en essä i P R Kumaraswamys antologi om Yom-Kippur kriget. Här analyserar han bl a IAF:s, *The Israeli Air Force*, roll under kriget. Gordon anser att IAF användes felaktigt, men ändå hade en avgörande betydelse för utgången av kriget. Han hävdar att IAF, efter beslut från politisk och högsta militär nivå, tvingades avstå från en inledande kontraluftkampanj. Istället användes de till massiva insatser i direkt understöd av markförbanden, till priset av stora egna förluster. ¹⁷

Gordons främsta slutsatser är: ¹⁸

- Egen luftöverlägsenhet samt principen om kraftsamling är absolut nödvändiga för framgång i konventionell krigföring.
- Luftstridskrafterna bör organiseras som en självständig stridskraft. Detta gäller även när de används till direkt understöd av markstriden. Först då kan prioritering mellan olika uppgifter göras utifrån ett helhetsperspektiv på kriget.
- Kvantitativt underlägsna länder måste ha en god stridsekonomi. De stora israeliska förlusterna gjorde dem beroende av stöd från USA, vilka sedan kunde tvinga Israel att avsluta kriget innan Egypten var fullständigt besegrade.

Chefsprogrammet 99/01 har sammanställt en rapportsamling om manöverkrigföring. Här analyseras bl a Yom-Kippur kriget ur ett manöverteoretiskt och markoperativt perspektiv. Som teorianknytning används William S Linds bok, *Maneuver Warfare Handbook*, och den definition han där gör av manöverkrigföring. ¹⁹

¹⁴ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, 2002, s. 78.

¹⁵ Nils M Rekkedal, *Modern krigskonst, Militärmakt i förändring*, Stockholm, Försvarshögskolan, Krigsvetenskapliga institutionen, 2002, s. 409.

¹⁶ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, 2002, s. 85.

¹⁷ Shmuel L Gordon, "The Air Force and the Yom Kippur War: New Lessons", essä i *Revisiting the Yom Kippur War*, P R Kumaraswamy (redaktör), London, Frank Cass Publishers, 2000, s. 224f.

¹⁸ Ibid. s. 231ff.

¹⁹ Linds bok och den definition han anger för manöverkrigföring analyseras i avsnitt 2.1.3.

Slutsatserna av analysen är att Israel ur ett markoperativt perspektiv i hög grad tillämpade manöverkrigföring. Författarna lyfter särskilt fram:²⁰

- En snabb beslutscykel och ett högt tempo på stridsfältet.
- Nyttjande av uppdragstaktik.
- Initiativ och val av kraftsamlingsriktning, närmast att jämföra med operationskonst.

Martin van Creveld, Kenneth Brower och Steven Canby är författare till boken *Air Power and Maneuver Warfare*. Här analyseras bl a Yom-Kippur kriget ur ett manöverteoretiskt och luftmaktsperspektiv.

Bokens slutsatser är att IAF misslyckades i flera viktiga avseenden. Orsakerna redovisas nedan:²¹

- Israel utsatts för ett överraskande anfall. Tillsammans med inledande stora förluster i luften medförde det att Israel under krigets nio första dagar endast kunde genomföra 50 % av planerat antal flygföretag.
- Israel kunde inte hålla ett tillräckligt högt tempo i flygkriget. Orsakerna var ineffektiva vapen mot arabiska flygbaser samt oförmåga att bekämpa fiendliga luftvärnssystem.
- De israeliska markförbanden var inledningsvis engagerade i ett statiskt utnöttningskrig, oförmögna till större manövrer. Det medförde att IAF tvingades utföra direkt understöd av markkriget mot arabiska styrkor väl skyddade av fältarbeten och luftvärn. IAF saknade ledningssystem och adekvata vapen för den stridsmiljön.

Sammanfattningsvis anser författarna att IAF:s problem orsakades av att de var organiserade och tränade för en stridsmiljö som kännetecknades av snabba manövrer. Men de tre ovan nämnda problemområdena medförde att Israel inte kunde genomföra ett manöverkrig som planerat.²²

²⁰ M Ginér, A Laneman, F Ståhlberg, K Thorvaldsen & M Wassdahl, ”Israels krig mot de arabiska staterna 1947-1974 ur ett manöverkrigsperspektiv”, essä i *Manöverkrigföring – metod eller tanke?*, Agne Bengtsson & Peter A Mattsson (redaktörer), Stockholm, Försvarshögskolan, Operativa institutionen, 2000, s. 159.

²¹ Creveld, Canby & Brower, 1994, s. 183f.

²² Ibid. s. 185.

2. TEORIANKNYTNING

Jag använder manöverteori som teoriansknytning. Inledningsvis studerar jag manöverteori och manöverkrigföring som fenomen. Syftet är att fastställa vad manöverteori innebär och vad manöverkrigföring består av. Det sker genom att analysera relevant militärteori inom området och dra slutsatser avseende genomgående kännetecken för manöverkrigföring.

Först behandlas manöverteori allmänt, resulterande i slutsatser i form av indikatorer för manöverkrigföring. Därefter behandlas manöverteori för luftmakt, vars slutsatser leder till en vidareutveckling och definition av indikatorerna. Slutligen väljer jag ut de indikatorer som är relevanta för mitt empiriska material. Manöverteori är emellertid inte allena rådande som teori avseende krigföringsförmågans konceptuella faktorer. Andra teoretiska perspektiv sammanfattas i bilaga 1.

2.1 Manöverteori

Manöverteori och manöverkrigföring är idag centrala begrepp inom många länders krigsmakt, däribland Sveriges. En viktig inspirationskälla för många teoretiker inom området är Sun Tzus tes om att beseгра motståndaren utan strid. Det ska tolkas som att den militära uppgiften inte är att attackera fienden utan att beseгра honom. Att uppfatta sig som beseгра är dessutom främst ett mentalt fenomen.²³

Manöverteori, manövertänkande och manöverkrigföring är begrepp som ibland används synonymt eller med förväxling. Jag anser att manöverkrigföring ska betraktas som en metod att genomföra krig på, medan manöverteori är metodens teoretiska fundament.²⁴

2.1.1 Historisk bakgrund

Manöverkrigföring är till del sprungen ur tysk militär tradition och det första världskriget. Även äldre rötter kan identifieras, t ex betonade Napoleon starkt rörelsens betydelse för att manövrera in fienden i ett ofördelaktigt läge.²⁵ Vissa författare anser till och med att manöverkrigföring kan spåras tillbaka till slaget vid Leuctra år 371 f Kr och slaget vid Cannae år 216 f Kr.²⁶

Första världskriget kan dock betraktas som en skiljelinje för den militärteoretiska utvecklingen. En central problemställning var hur den stora ökningen av eldkraft skulle användas på slagfältet. Under 1920- och 1930- talen utvecklades nya idéer i bl a Tyskland och England. Engelsmannen J F C Fuller betonade vikten av balans mellan teknisk utveckling och taktiskt koncept.²⁷ Han för-

²³ Leonhard, 1991, s. 28ff.

²⁴ Lars Ericson, ”... att finna de svaga punkterna och dit förlägga huvudkraften i anfallet – Den svenska debatten om manövertänkande och uppdragstaktik, 1917-1927”, essä i *Uppdragstaktik – En ledningsfilosofi i förändring*, Anders Cedergren & Peter A Mattsson, (redaktörer), Stockholm, Försvarshögskolan, Krigsvetenskapliga institutionen, 2003, s. 105.

²⁵ Ibid. s. 105.

²⁶ William S Lind, *Maneuver Warfare Handbook*, Boulder, Colorado, Westview Special Studies in Military Affairs, 1985, s. 4.

²⁷ Nils M Rekkedal, ”Den moderna armén – något om grunderna till dagens manöverteori”, essä i *Manövertänkande – Essäer kring teori och praktisk tillämpning*, Michael Claesson, Lars Ericson & Peter A Mattsson (redaktörer), Stockholm, Försvarshögskolan, Operativa institutionen, 2001, s. 10f.

ordade därför en rörlig krigföring med mekaniserade förband, understödda av flygstridskrafter.²⁸

Centrala bidragsgivare till teorierna bakom modern manöverkrigföring är det tyska *Blitzkrieg* konceptet och den ryska ”Striden på djupet”. *Blitzkrieg* har sina rötter i de tyska erfarenheterna från första världskriget och kunde effektueras genom införandet av pansarförband och en kvalitativ förbättring av flygstridskrafterna. Snabba och rörliga pansarförband, ledda genom uppdragstaktik och med eldunderstöd från flygstridskrafter, bryter igenom fiendens linjer och rullar upp dennes flanker.²⁹ Ovanstående betraktar jag som ett viktigt bidrag till utvecklingen av taktisk manöverkrigföring.

I Sovjetunionen utvecklade under 1920- och 1930- talen marskalk Michail Tuschatjevskij idéer, vilka kan spåras i delar av teorierna inom modern manöverkrigföring. Han betraktade krigföring utifrån en systemsyn på militära konflikter och väpnad strid. Krigföringen syftade till en upplösning av fiendens system och en därpå följande s k systemchock. Det uppnås genom samtidiga attacker över hela fiendens djup i ett högt tempo.³⁰ Ovanstående betraktar jag som ett viktigt bidrag till utvecklingen av operativ manöverkrigföring.

Denna beskrivning tyder på en koppling från den tyska Schlieffenplanen 1914, via tysk och sovjetisk krigskonst under andra världskriget till 1980-talet och teorin bakom det amerikanska *AirLand Battle* konceptet. Konceptet bygger på manöverteori och betonar betydelsen av krigföringens operativa nivå. Den bygger på fyra huvudprinciper: initiativ/flexibilitet, djup, tempo och synkronisering.³¹ *AirLand Battle* uppfattar jag som US Armys markoperationalisering av manöverteorin som en del av gemensamma operationer.

Manöverteorin är varken enhetlig eller väldefinierad. Den kan istället betraktas som en syntes av ett tankesätt. Många militärteoretiker har skrivit om manöverteori och manöverkrigföring. Manöverteori i dess moderna form förknippas i stor utsträckning med amerikanska militärteoretiker, ofta nämns John Boyd, William S Lind, Robert R Leonhard och H T Hayden samt även britten B H Liddell Hart.³²

2.1.2 John Boyd

John Boyd var överste i USAF. Han var stridspilot och deltog i Koreakriget. Med åren blev han en erkänd taktiker och militärteoretiker. Boyd presenterade aldrig sina teorier om krigskonst på akademisk väg. Istället förmedlade han sitt budskap genom lektioner och presentationer. Grant T Hammond har skrivit en biografi om Boyd, baserad på intervjuer och samtal med Boyd själv. Boken presenterar Boyds teorier om krigskonst och ligger till grund för detta avsnitt.

²⁸ Ericson, 2003, s. 105.

²⁹ Ibid. s. 105.

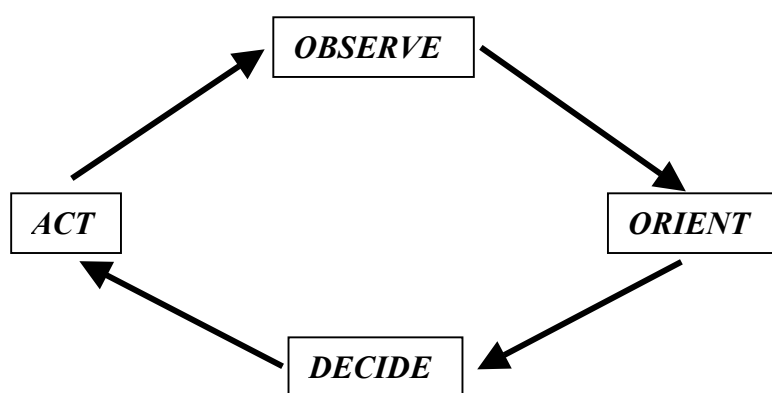
³⁰ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, 2002, s. 97.

³¹ Nils M Rekkedal, ”Grunden till modern manöverkrigföring”, essä i *Uppdragstaktik – En ledningsfilosofi i förändring*, Anders Cedergren & Peter A Mattsson (redaktörer), Stockholm, Försvarshögskolan, Krigsvetenskapliga institutionen, 2003, s. 194.

³² Rekkedal, *Modern krigskonst, Militärmakt i förändring*, 2002, s. 342ff, 424. Samt författarens diskussion med professor Rekkedal vid FHS den 2003-10-20. Även Barry Watts, Richard Simpkin och Edward Luttwak har varit betydelsefulla för dagens manöverteori. Dessa teoretiker refereras dock inte i denna uppsats.

För Boyd handlar manöverkrigföring om ett sätt att tänka. Inte så mycket om vad man tänker, utan hur. Bakgrunden är ett clausewitziskt förhållningssätt till krig som en konst och därmed oförutsägbart till sin natur.³³ Boyd sökte efter en modell för framgångsrik krigföring, från taktisk till strategisk nivå. Utgångspunkten var egna erfarenheter som stridspilot under Koreakriget. En jaktpilot måste kunna omvandla energi från höjd till rörelse eller svänghastighet snabbare än motståndaren. Det ger möjlighet att själv attackera eller att möta en fientlig attack. Denna slutsats leder fram till Boyds uppfattning om krigföringens två grundpelare. Dessa är snabbhet och manöver. Genom att manövrera snabbare än motståndaren, d v s hålla ett högre tempo, ställer man denne ständigt inför förändrade situationer, vilket ger ett stort övertag.³⁴

Boyd uppfattar därför krig som en kamp om tidscyklar innehållande delarna *Obsevation, Orientation, Decision* och *Action*; *the OODA-loop* (beslutscykeln).³⁵

Figur 1. Beslutscykeln

Genom att ha en snabbare beslutscykel än motståndaren kommer denne hela tiden agera på en gammal situation. Vart efter tiden löper kommer motståndaren mer och mer i ofas med verkligheten, vilket leder till förvirring och kaos hos honom. Motståndaren betraktas här som ett system. När systemet inte förmår anpassa sig efter verkligheten riskerar det att kollapsa. Alla nivåer, från plutonschefen på slagfältet till den högste operative chefen, har sin egen beslutscykel. Samtidigt påverkar nivåerna varandra. Det medför att lägre nivåers högre tempo måste harmonisera med högre nivåers mer långsiktiga agerande. Detta problem löses bäst genom att ge lägre chefer stor handlingsfrihet inom ramen för högre chefs intention. Förståelse för högre chefs målsättning tillsammans med ett decentraliserat genomförande ger alla nivåer möjlighet att kraftsamla i samma riktning.³⁶

Boyd's sammanfattning av manöverkrigföring innebär att egen styrka ska ställas mot motståndarens utvalda svagheter genom en kombination av snabbhet

³³ Grant T Hammond, *The Mind of War: John Boyd and American Security*, Washington D. C., Smithsonian Institution Press, 2001, s. 152.

³⁴ Ibid. s. 122f, 151.

³⁵ Ibid. s. 2.

³⁶ Ibid. s. 123, 141.

och överraskning. Ett högt tempo är nyckeln till framgång. Syftet är att bringa motståndaren till en systemkollaps, såväl fysiskt som psykologiskt.³⁷

2.1.3 William S Lind

William S Lind är en amerikansk militärteoretiker. Han var betydelsefull för utvecklingen av manöverkrigföringen mellan 1976 och 1989, inte minst inom US Marine Corps. Delar av hans teorier utgör också viktiga grunder för US Armys *AirLand Battle* koncept från 1982 och 1986. Ett av hans mest kända verk är *Maneuver Warfare Handbook* på vilken nedanstående avsnitt baseras.³⁸

Ett genomgående tema i boken är den stora betydelsen av snabbhet och tempo i krigföringen. Utgångspunkten för Lind är också målsättningen att själv ha en beslutscykel som är snabbare än motståndaren. Hans teorier om manöverkrigföring handlar om hur detta kan uppnås. Lind definierar Boyds beslutscykel som:³⁹

- *Observation*: Eget läge, fientligt läge samt omgivningen.
- *Orientation*: Tolkning av observationen.
- *Decision*: Beslut baserat på tolkningen av observationen.
- *Action*: Beslutet verkställs.

Agerandet, eget och fientligt, påverkar omvärlden och ger därmed ett behov av förnyad observation. Grunden för att uppnå en snabb beslutscykel är enligt Lind, en decentraliserad ledningsstruktur, acceptera att krig alltid innehåller ett visst mått av kaos och osäkerhet samt att undvika upprepning och förutsägbarhet.⁴⁰

På taktisk nivå handlar manöverkrigföring enligt Lind om att kombinera strids-teknik och utbildning genom tre ”mentala filter”. Detta ska ses som en motsats till checklistor och inlärda mönster. De tre filtren är: uppdragstaktik, kraftsamling samt fiendens styrkor och svagheter. Varje situation är unik. Syftet med dessa filter är att hitta en unik lösning till varje situation. Hans slutsats av ovanstående är att taktik är en process, främst en mental sådan. Processen ska leda fram till en handling som är anpassad till den aktuella situationen men som samtidigt är oförutsägbar. Syftet med filtren är att vägleda tankeprocessen, dvs hur du ska tänka.⁴¹

Lind definierar dem enligt nedan:

- Uppdragstaktik (*Mission-type Orders*) – En order talar om för den underställda vad denne ska göra, uppdraget, men låter den underställda själv bestämma hur uppdraget ska lösas. Det ger den underställda handlingsfrihet i val av metod samt medger möjlighet att ändra metod utan att vänta på nya order. Han handlar inom ramen för högre chefs intention. En konsekvens av uppdragstaktik är att misstag kommer att ske, men det uppvägs av att initiativkraften ökar hos de underställda.⁴²

³⁷ Hammond, 2001, s. 195.

³⁸ Nils M Rekkedal (redaktör), *Luftmakt – en antologi*, Stockholm, Försvarshögskolan, Krigsvetenskapliga institutionen, 2003, s. X.

³⁹ Lind, 1985, s. 5.

⁴⁰ Ibid. s. 5ff.

⁴¹ Ibid. s. 12.

⁴² Ibid. s. 13.

- Kraftsamling (*Schwerpunkt*) – Begreppet innebär var, när eller vem som chefen bedömer kan uppnå ett avgörande. Kraftsamling kan därmed ske till en funktion en plats eller en tid. Den kan också skifta över tiden. Begreppet har även en mental aspekt. Tillsammans med chefens intention och uppdraget underlättar kraftsamling fokusering på chefens slutmål.⁴³
- Fiendens styrkor och svagheter – Begreppet handlar om vart kraftsamlingen skall riktas. Lind använder termerna *Surfaces and Gaps* därför att han anser att de ofta representerar styrkor och svagheter för chefer på lägre nivå. För manöverkrig på alla nivåer innebär det att egen styrka ska ställas mot fiendens svagheter.⁴⁴

Utöver ovan beskrivna tre filter bygger manöverkrigföringen enligt Lind också på eldkraft, motanfall, reserver och på ledningssystemet.⁴⁵ Hans syn på eldkraft och ledningssystem beskrivs nedan.

- Eldkraft – Eldkraften syftar i första hand inte till att bekämpa motståndaren, utan till att möjliggöra manövrer som sätter honom i oväntade och farliga situationer. Vidare ska eldkraften inte användas som understöd utan som delar i en kombinerad insats. Det innebär att olika system angriper fienden samtidigt. Kombinationen ska vara sådan att skyddsåtgärder mot ett hot gör honom mer sårbar för andra vapensystem ingående i kombinationen.⁴⁶
- Ledningssystem (*Command and Control System*) – I manöverkrigföring måste ledningssystemet bygga på ledarskap och uppföljning. Ledarskapet innebär att ge underlydande frihet i val av metod och tillåta dem att göra misstag. Basen för ledarskapet är förtroende mellan chef och underställda. Uppföljning innebär att övervaka händelseutvecklingen utan att kräva in ständiga rapporter. Chefen griper in när det gäller att ändra fokus för kraftsamlingen eller för att utnyttja uppkomna möjligheter.⁴⁷

Den sista punkten Lind tar upp inom manöverkrigföring är operationskonst. Han definierar det som konsten att välja vilka taktiska slag som ska utkämpas, och vilka som inte ska utkämpas, baserat på den strategiska planen och fiendens strategiska tyngdpunkt.⁴⁸

2.1.4 Robert R Leonhard

Nedanstående avsnitt baseras på den amerikanske militärteoretikern Robert R Leonhards bok *The Art of Maneuver*, från 1991.

Leonhard tar här utgångspunkt i Sun Tzus tes om att besegra fienden utan strid genom att föregripa honom. När det inte är möjligt nyttjas manövrer till att åstadkomma en styrkeförskjutning med målet att göra fiendens styrkor irrelevanta. En sista möjlighet är att splittra eller paralysera fiendens organisation genom att kraftsamla mot dennes kritiska sårbarheter.⁴⁹

⁴³ Lind, 1985, s. 17f.

⁴⁴ Ibid. s. 18.

⁴⁵ Ibid. s. 19-22.

⁴⁶ Ibid. s. 19f.

⁴⁷ Ibid. s. 22.

⁴⁸ Ibid. s. 24.

⁴⁹ Leonhard, 1991, s. 19f.

Dessa tre begrepp; föregripa, styrkeförskjutning samt splittring/paralysering av fienden är kärnan i Leonhards resonemang. De är metoder för att nå framgång i manöverkrigföring och beskrivs närmare nedan.⁵⁰

- Föregripa (*preempt*) – Att ta tillvara en möjlighet innan fienden gör det. Det kan ofta innebära att agera redan före tillfället uppstår. Det bygger på snabbhet samt oförutsägbarhet och leder till överraskning samt ett innehav av initiativet.
- Styrkeförskjutning (*dislocate*) – Att göra fiendens styrka irrelevant. Det kan ske på två olika sätt. Genom vilseledning eller manöver bringas fiendens styrka bort från egen kraftsamlingsriktning. Eller så neutraliserar fiendens starka sida genom att utnyttja antingen ett tekniskt övertag och/eller genom taktikanpassning.
- Splittra/paralysera fienden (*disrupt*) – Det sker genom kraftsamling mot kritiska sårbarheter. Genom att attackera dessa kan fienden bringas ur balans och besegras utan att hans huvudstridskrafter angrips.

För att nyttja dessa tre metoder anger Leonhard verktygen samverkande funktioner och tempo. Han betonar vidare att seger ur ett manöverteoretiskt perspektiv uppnås när fienden uppfattar sig som besegrad.⁵¹

- Samverkande funktioner (*Combined Arms*) – En form av styrkeförskjutning. Genom att kombinera olika vapensystem så att de kompenserar för varandras svaghet uppstår en synergieffekt vilken reduceras fiendens styrka. Kombinationen ska vara sådan att när fienden försvarar sig mot ett vapensystem så leder det till att han blir mer sårbar för ett annat. Dessutom bör ett specifikt vapensystem inte angripa ett likadant vapensystem hos fienden, det minskar möjligheten att ställa egen styrka mot fientlig svaghet. Leonhard anser att detta är ett verktyg för taktisk nivå.⁵²
- Tempo – Tidsfaktorn, i betydelse *timing*, är enligt Leonhard en av de viktigaste skillnaderna mellan manöverkrigföring och utnöttningskrigföring. Manöverkrigföring är en kamp om tiden. Ett högt tempo innebär förmåga att snabbt kunna styra egen kraftsamlingen i önskad riktning. I kombination med en snabb beslutscykel och rätt *timing* kan effekten av egna styrkor därigenom flerfaldigas.⁵³

Leonhard diskuterar olika ledningsfilosofier, uppdragstaktik och kommandostyrning. Hans slutsats är att båda kan tillämpas vid manöverkrigföring. Med uppdragstaktik söker man efter fientliga svagheter och tillvaratar uppkomna möjligheter. Med kommandostyrning söker man skapa svagheter och kraftsamlar mot dessa. Detta är också enligt Leonhard den fundamentala skillnaden mellan tysk och rysk krigföring under andra världskriget.⁵⁴

Leonhard beskriver också relationen mellan krigföringens olika nivåer. Centralt inom krigskonsten, i synnerhet vid manöverkrigföring, är interdependensen mellan dessa nivåer. Den operativa planen måste kunna uppfylla de militärstrategiska målen. Krigföringen på taktisk nivå måste harmonisera med den opera-

⁵⁰ Leonhard, 1991, s. 62ff.

⁵¹ Ibid. s. 80.

⁵² Ibid. s. 91ff.

⁵³ Ibid. s. 80, 87.

⁵⁴ Ibid. s. 117f.

tiva planen. Det innebär att taktiska slag är byggklossar i den operativa planen. Operationskonsten består i att aktivt välja vissa byggklossar och att avstå från andra.⁵⁵

2.1.5 H T Hayden

Överste H T Hayden, U S Marine Corps, gör intressanta kopplingar mellan manöverkrigföring och operativ nivå. Han utgår från originaltexten till U S Marine Corps' doktrin, FMFM 1 *Warfighting* från 1989, samt Boyds och Linds slutsatser avseende manöverkrigföring.

Jag uppfattar Hayden som tydligt inspirerad av den clausewitziska uppfattningen av kriget som oförutsägbart och icke-linjärt till sin natur. Hans tolkning av manöverkrigföring tar fasta på idén att gå runt ett problem och istället angripa det från ett mer fördelaktigt läge. Målet är att ställa egen styrka mot motståndarens svaghet. En förutsättning för att lyckas med detta är snabbhet och överraskning, samt att fokusera både på fysiska- och moraliska faktorer. Det förutsätter också en decentraliserad ledning. Syftet med att angripa fiendens svagheter är att splittra sammanhanget i fiendens organisation.⁵⁶ Egen kraftsamling ska ske mot den av fiendens svagheter som, om den neutraliseras, mest minskar hans förmåga till motstånd. Resonemanget är tillämpligt på alla krigföringsnivåer.⁵⁷ Detta åstadkoms genom att hålla ett högt tempo, både avseende rörlighet och en snabb beslutscykel. Vidare nämns samverkande funktioner och chefens intention. Enligt Hayden understöds kraftsamlig och initiativförmåga genom uppdragstaktik och chefens intention. Hans tolkning av uppdragstaktik överensstämmer med Linds. Vidare understryker Hayden att chefens intention ska vara fiendeorienterad och beskriva vad han vill åstadkomma mot honom. Detta leder till ett högt tempo och en självsynkronisering av kraftsamlingsriktningen.⁵⁸

Hayden beskriver för manöverkrigföring centrala begrepp som manöver, tempo och överraskning sett både från operativ och taktisk nivå. Taktisk manöver används under ett specifikt slag som en metod för att skapa fördel i stridsrummet. En operativ manöver däremot går utöver den aktuella delen av stridsrummet och syftar till att skapa fördelar för hela kampanjen. Den operativa manövern sker före eller efter slaget med målet att uppnå en avgörande fördel innan slaget inleds. Den kan vara fysisk eller mental samt kan även innebära att undvika slag vilka inte leder direkt mot kampanjens mål. Som exempel nämner han MacArthurs landstigning vid Inchon under Koreakriget.⁵⁹

Tempo är på taktisk nivå en snabb beslutscykel under själva slaget, medan ett högt operativt tempo innebär att beslutscykeln medger snabba skiftningar mellan olika taktiska aktiviteter. Enligt Hayden skapas ett högt operativt tempo genom att utföra flera olika taktiska aktiviteter samtidigt, genom att avstå från taktiska aktiviteter som inte leder till kampanjens slutmål samt genom att ha handlingsfrihet avseende operationslinjer baserade på olika utgångar av de taktiska aktiviteterna.⁶⁰

⁵⁵ Leonhard, 1991, s. 10f.

⁵⁶ H T Hayden, *Warfighting*, London, Greenhill Books, 1995, s. 50.

⁵⁷ Ibid. s. 53.

⁵⁸ Ibid. s. 67ff.

⁵⁹ Ibid. s. 120f.

⁶⁰ Ibid. s.126.

Skillnaden mellan överraskning på taktisk respektive operativ nivå är effekten av den. En taktisk överraskning påverkar utgången av ett specifikt slag. På operativ nivå handlar det om att överraska fienden avseende val av tid, plats och karaktär för en taktisk aktivitet på ett sådant sätt att hela kampanjen påverkas positivt. Enligt Hayden skapas överraskning genom vilseledning, genom att ha ett stort omfång av möjliga handlingsalternativ eller genom att handla på ett oväntat sätt.⁶¹

Hayden avslutar med att manöverkrigföring framförallt är en *time-competitive cycle*. Med andra ord en kamp om att inneha den snabbaste beslutscykeln. Han anger principer för manöverkrigföring, vilka i stor utsträckning överensstämmer med Linds och Leonhards idéer.⁶²

2.1.6 Andra aspekter på manöverteori

En annan militärteoretiker av betydelse för modern manöverkrigföring är britten Sir B H Liddell Hart och hans indirekta metod (*Indirect Approach*). Den handlar om att välja operationslinjer där fienden är som svagast, samt minst förväntar sig ett angrepp.⁶³ Egen styrka ska ställas mot fiendens svaghet. Det sker genom att först sprida sig samt ha flera alternativa operationslinjer. Avsikten är att fienden inte ska kunna avgöra vad operationens mål är, och därmed tvingas sprida sina stridskrafter, fysisk förskjutning. Till detta kommer en psykologisk förskjutning, vilken innebär att fiendens befälhavare ska bringas till att uppleva sin handlingsfrihet som kraftigt begränsad. Därefter sker egen kraftsamling i vald operationsriktning.⁶⁴ Liddell Hart anger åtta principer för krig, men anser att de förenklat kan sammanfattas med principen kraftsamling av egen styrka mot fiendes svaghet.⁶⁵ Liddell Harts militärteoretiska arv är tydligt hos ovanstående refererade militärteoretiker, samt återfinns i brittiska Royal Air Force definition av manöverkrigföring:

*"Manoeuvre Warfare is a war-fighting philosophy that seeks to defeat the enemy by shattering his morale and physical cohesion - his ability to fight as an effective, coordinated whole - rather than by destroying him physically through incremental attrition."*⁶⁶

Den norske professorn i militärteori Nils Marius Rekkedal behandlar manöverteori och manöverkrigföring i boken *Modern krigskonst, Militärmakt i förändring*. Centralt för att förstå manöverteori anser Rekkedal vara Boyds *OODA-loop* och Linds uppfattning om taktik som en process där stridsteknik och utbildning kombineras genom de tre "mentala filtren" uppdragstaktik, kraftsamling samt fiendens styrkor och svagheter.⁶⁷ Inom uppdragstaktiken trycker Rekkedal på betydelsen av chefens intention och tolkar detta på ett liknande sätt som Hayden. Han tillägger att det kan fordras detaljerade planer för att koordinera komplicerad verksamhet, speciellt i inledningen av ett anfall. Men så snart striden är igång bör underlydande chefer tillåtas agera enligt uppdrags-

⁶¹ Hayden, 1995, s. 127f.

⁶² Ibid. s. 192ff.

⁶³ B H Liddell Hart, *Strategy*, New York, First Meridian Printing, Penguin Books, 1991 (1967), s. 327.

⁶⁴ Ibid. s. 326f, 334.

⁶⁵ Ibid. s. 334.

⁶⁶ Royal Air Force, *AP3000 - British Air Power Doctrine*, [Online]. s. 3.13.6.

⁶⁷ Rekkedal, *Modern krigskonst, Militärmakt i förändring*, 2002, s. 344.

taktik.⁶⁸ Han anger att inom manöverteorin betraktas offensiven som den avgörande formen av krigföring.⁶⁹ Vidare för Rekkedal ett resonemang om operationskonst som centralt inom modern manöverkrigföring. Det definieras som läran att planera och föra fälttåg, i motsats till att fokusera på enskilda slag. Operationskonst knyter därmed samman taktisk och strategisk nivå.⁷⁰ Även detta stämmer väl överens med de militärteoretiker jag studerat. Rekkedal anser att det viktigaste kännetecknet för manöverkrigföring är fokuseringen på fiendens fysiskt och psykiskt svaga sidor, dock utan att fiendens tyngdpunkt minskar i betydelse. Sammanhanget mellan och inom fiendens styrkor ska påverkas i syfte att bryta dennes vilja till att uppnå sina krigsmål.⁷¹

2.2 Indikatorer

Följande avsnitt är en operationalisering av manöverteorin. Den bygger på min tolkning av den redovisade militärteorin inom området manöverteori och manöverkrigföring. Syftet är att fastställa indikatorer vilka kännetecknar manöverkrigföring.

Manöverteori kan appliceras på alla krigföringens nivåer. Det måste dock beaktas att manöverkrigföring respektive utnöttningskrigföring kan genomföras samtidigt, fast på olika nivåer.⁷² Flertalet av indikatorerna är generella, andra är unika för respektive nivå, vissa har olika betydelse beroende på nivå.

Då antalet identifierade indikatorer är stort delar jag in dem i olika grupper i syfte att underlätta vidare analys. Jag väljer att presentera indikatorerna i grupperna, mål, metod och medel. Med mål avses krigföringens yttersta målsättning. Metod avser krigföringens tillvägagångssätt, d v s hur målet uppnås. Med medel avses de verktyg som understödjer de olika metoderna. Nedanstående indelning representerar varken prioriteringar eller samband mellan mål, metod respektive medel. Utveckling av indikatorerna samt definition av deras innebörd sker efter avsnittet om manöverteori och luftmakt.

Mål	Metod	Medel
Förmå fienden att ge upp Systemchock	Angripa viljan Angripa fiendens svaga sidor Operationskonst Initiativ Förskjutning Uppdragstaktik Samverkande funktioner Manöver	Snabb beslutscykel Tempo Offensivt agerande Innovativt agerande Eldkraftens användande Timing

⁶⁸ Rekkedal, *Modern krigskonst, Militärmakt i förändring*, 2002, s. 347, 349.

⁶⁹ Ibid. s. 416.

⁷⁰ Ibid. s. 376.

⁷¹ Ibid. s. 415f.

⁷² Som exempel kan nämnas USA:s koncept med ”*Island Hopping*” i Stilla Havet under det andra världskriget. På operativ nivå tillämpades manöverkrigföring, endast öar med betydelse kampanjens slutmål angreps. På taktisk nivå, erövrandet av öarna, nyttjades däremot utnöttningskrigföring.

Ett utmärkande drag för manöverkrigföring är strävan efter kraftsamling. Något som emellertid har stor betydelse även vid utnötningskrigföring. Kraftsamling är därför ingen indikator i detta sammanhang. Samma resonemang är tillämpligt på begreppet överraskning. Nyttjandet av kraftsamling och överraskning vid manöverkrigföring syftar däremot till att förstärka övriga indikatorer. För att kunna nyttja de verktyg som indikatorerna representerar fordras också flexibilitet på alla nivåer. Flexibilitet är dock ingen egen indikator. Brist på flexibilitet kommer däremot indirekt att leda till en mindre förekomst av identifierade indikatorer.

2.3 Manöverteori och luftmakt

Eftersom jag behandlar manöverteori från ett luftmaktsperspektiv är det viktigt att undersöka huruvida manöverkrigföring har några särdrag avseende nyttjandet av luftmakt. En framstående militärteoretiker inom området är den israeliske historieprofessorn Martin van Creveld. Även William S Lind har skrivit om manöverkrigföring med luftmakt. John Boyd hade förvisso flygbakgrund, men hans teorier behandlade antingen stridsteknik med stridsflygplan eller manöverteori allmänt. Därutöver finns få teoretiker som behandlat luftmakt ur ett manöverteoretiskt perspektiv. Det finns dock flera luftmaktsteoretiker vilka kan definieras som manöverteoretiskt orienterade. Viktiga bland dessa är: amerikanerna Thomas A Cardwell III och Robert P Givens.⁷³ Deras uppfattning om luftmakt samt den brittiska Luftmakt doktrinen presenteras efter van Creveld och Lind.

2.3.1 Martin van Creveld

Nedanstående avsnitt baseras på boken *Air Power and Maneuver Warfare*, skriven av Martin van Creveld samt medförfattarna Kenneth Brower och Steven Canby.

Här anges att manöverteorin medför en förskjutning i nyttjandet av luftmakt från en taktisk till en operativ roll. Luftmakt bör användas kraftsamlat och som en katalysator i syfte att isolera stridsrummet.⁷⁴ Enligt Creveld är syftet med manöverkrigföring att försätta fienden i en ofördelaktig situation.⁷⁵ Det handlar om att skapa kaos och oreda i fiendens organisation, d v s att få fienden att fungera sämre som ett integrerat system. Det sker främst genom att slå in kilar mellan hans olika funktioner och separera dem, och inte genom att konfrontera hans huvudstyrka i direkta anfall. Manöverkrigföring är därmed en metod för att lösa upp kittet som håller ihop fiendens system: logistik, ledning, samverkans- och synergiförmåga.⁷⁶

För att åstadkomma detta finns enligt Creveld sex verktyg. Dessa är:⁷⁷

- Tempo, i betydelsen snabb beslutscykel.
- Kraftsamling mot en plats eller funktion där fienden är svag men som samtidigt är mycket viktig för dennes förmåga att fungera som ett system.
- Överraskning baserad på vilseledning.

⁷³ Påståendet baseras på diskussion med Professor Rekkedal, FHS den 2003-10-20.

⁷⁴ Creveld, Canby & Brower, 1994, s. Preface xvi.

⁷⁵ Ibid. s. 1.

⁷⁶ Ibid. s. 3, 9.

⁷⁷ Ibid. s. 3-7.

- Samverkande funktioner. Innebörden är att olika funktioner, främst vapensystem eller vapengrenar, samverkar så att ett system påverkar fienden och tvingar denne att agera så att han ökar känsligheten för påverkan från andra system.
- Flexibilitet. För att kunna utnyttja de fyra första verktygen fordras förmåga att nyttja resurser och funktioner anpassat till aktuell situation.
- Decentraliserad ledning och uppdragstaktik, i syfte att möjliggöra flexibilitet och öka initiativförmågan.

Creveld förklarar hur luftmakt och manöverteori kan mötas på operativ nivå genom exempel från andra världskriget. På tysk sida understödde luft- och markstridskrafter varandra utan direkt samverkan. Istället fokuserade *Luftwaffe* på avregling av stridsrummet genom att attackera stationära mål framför markstridskrafternas framryckning. *Luftwaffes* uppgifter på östfronten var i prioriteringsordning: etablera luftöverlägsenhet i operationsområdet, understöd markstridskrafternas strid samt attackera den sovjetiska logistikfunktionen.⁷⁸ Tysk, och även rysk, luftmakt användes därmed integrerat i markstriden och understödde anfall in på djupet samt angrep fiendens reserver. Stor vikt lades vid samverkande funktioner och kraftsamling. Centralt för operationerna var ett högt tempo.⁷⁹ Luftmakten hade därför främst en operativ roll som en av flera samverkande funktioner med syfte att understödja egna manövrer och försvåra fiendliga manövrer. Detta är enligt Creveld än idag det område där luftmaktens egenskaper: snabbhet, rörlighet och förmåga till kraftsamling har en avgörande betydelse för manöverkrigföring.⁸⁰

Crevelds slutsatser avseende manöverkrigföring och luftmakt kan sammanfattas med: tempo, *timing*, kraftsamling och synergieffekt. Tempo, det första verktyget enligt ovan, måste kombineras med rätt *timing*. Krig är oförutsägbart, därmed uppstår oväntade möjligheter som kan utnyttjas med rätt *timing*. *Timing* hänger också ihop med kraftsamling. Kraftsamling innebär att rätt mål slås ut vid rätt tidpunkt, samordnat med andra stridskrafter, i syfte att erhålla den eftersträlvade operativa effekten. Synergieffekt är kopplat till samverkande funktioner. Egen luftmakt ska i första hand inte bekämpa fiendens luftmakt. Istället ska idén bakom samverkande funktioner nyttjas för att angripa fiendes svagheter.⁸¹

2.3.2 Andra aspekter på luftmakt och manöverteori

Lind är mycket kritisk till ett strategiskt användande av luftmakt. Det leder till ett utnötningstänkande och en strävan efter att maximera antalet taktiska segrar.⁸² Istället ser han luftmakten som en integrerad vapengren inom markkriget vars främsta uppgift är att förhindra eller försvåra fiendliga markförbands manövrer.⁸³

⁷⁸ Creveld, Canby & Brower, 1994, s. 48f, 65f.

⁷⁹ Ibid. s. 145f.

⁸⁰ Ibid. s. 193f, 203.

⁸¹ Ibid. s. 204ff.

⁸² William S Lind, "Manöverkrigföringens rötter och dess betydelse för luftmakt", essä i *Luftmakt – en antologi*, Nils M Rekkedal (redaktör), Stockholm, Försvarshögskolan, Krigsvetenskapliga institutionen, 2003, s. 10, 13.

⁸³ Ibid. s. 10.

Thomas A Cardwell III var överste i USAF med stridserfarenhet från Vietnamkriget. Han har skrivit ett flertal böcker och artiklar av militärteoretisk karaktär. Cardwells fokuserar i hög grad på luftmaktens roll i gemensamma operationer. Utgångspunkten är US Armys *AirLand Battle*. En central tes hos Cardwell är den stora betydelsen av koordinering av olika stridskrafter mot ett gemensamt mål.⁸⁴ Vidare understryker han att central ledning med decentraliserat genomförande är viktigt. Det ger möjlighet att snabbt skifta operativt fokus, samtidigt som underlydande taktiska chefer har frihet i genomförandet samt utrymme att ta tillvara uppkomna möjligheter.⁸⁵ Central ledning av luftstridskrafterna bidrar till att uppnå luftöverlägsenhet, vilken är luftmaktens viktigaste stöd till den gemensamma operationen. Det hänger ihop med *AirLand Battles* syn på stridsrummet som tre delar av en helhet; *rear*, *close-in* och *deep*. Hela stridsrummet ska påverkas i syfte att förhindra fiendens möjlighet till rörelse och begränsa hans uthållighet. Det i sin tur ger den egna sidan möjlighet att ta initiativet.⁸⁶ Framgång i gemensamma operationer fordrar manövrer i syfte att ställa egen styrka mot fiendens svaghet.⁸⁷

Lt Col Robert P Givens är verksam vid Air University, Maxwell Air Force Base i USA. Han har erfarenhet som stridspilot från Gulfkriget 1991 och har även varit involverad i USAF:s doktrinarbete. I rapporten *Turning the Vertical Flank* beskriver Givens luftmaktens operativa roll. Utgångspunkten för Givens är begreppet manöverförband och dess fyra kännetecken: förmåga att direkt angripa fiendens förband och slå dem, indirekt effekt (genom förbandets existens tvingas fienden anpassa sin verksamhet därefter), förmåga att framtvinga eller undvika slag samt förmåga att manövrera till och utnyttja ett övertag.⁸⁸ Vidare utkämpas kriget i ett tredimensionellt stridsrum, innehållande horisontella och vertikala flanker. Markförband kan nyttja horisontella flanker och hindra fienden från att nyttja den vertikala flanken. Luftmakt kan nyttja den vertikala flanken och hindra fienden från att nyttja de horisontella flankerna. Givens slutsats är att mark- och luftförband koordinerat ska utnyttja samtliga flanker i syfte att manövrera sig till ett fördelaktigt läge och därifrån besegra fienden.⁸⁹

Den brittiska *Air Power Doctrine*, AP3000, beskriver manöverkrigföring ur ett luftmaktsperspektiv. De synergieffekter som samordning av mark- och luftstridskrafter kan leda till fordrar luftöverlägsenhet. Luftöverlägsenhet uppfattas därför som nyckeln till framgång för krigföring till sjöss och på land.⁹⁰ Den brittiska doktrinen utesluter inte utnötningsskrig som metod, men förordar ett manöverteoretisk angreppssätt. På operativ nivå anges följande prioriteringar: formning av stridsrummet, angrip sammanhållningen inom fiendens system och bevara sammanhållningen inom eget system. Luftmakt kan agera på egen hand, för exempelvis strategiska anfall, men integrerat med markstridskrafter-

⁸⁴ Thomas A Cardwell III, *Airland Combat – An Organization for Joint Warfare*, Maxwell Air Force Base, Alabama, Air University Press, 1992, s. 90.

⁸⁵ Ibid. s. 113

⁸⁶ Ibid. s. 99, 101f.

⁸⁷ Ibid. s. 92.

⁸⁸ Robert P Givens, *Turning the Vertical Flank*, Maxwell Air Force Base, Alabama, Air University Press, 2002, s. 15.

⁸⁹ Ibid. s. 85.

⁹⁰ Royal Air Force, *AP3000 - British Air Power Doctrine*, [Online]. s. 1.2.3.

nas manöver förordas samordnade och kraftsamlade anfall mot fiendens svagheter.⁹¹ Den brittiska doktrinen behandlar också ledningen av luftstridskrafterna. Man förordar central ledning och decentraliserat genomförande. Central ledning medger förmåga till snabb kraftsamling och en god stridsekonomi. Decentraliserat genomförande innebär att förbandschefer tilldelas befogenhet att lösa bestämda uppgifter och uppdrag.⁹² Central ledning tillsammans med luftstridskrafterna räckvidd medger att fiendens sammanhållning kan påverkas inom hela stridsrummet. Denna förmåga till rörlighet inom stridsrummet medför ett behov av detaljerad koordinering av luft- och markstridskrafter på taktisk nivå. Koordineringen måste dock medge förmåga att ta tillvara uppkomna möjligheter att forma stridsrummet.⁹³

Även professor Rekkedal anser att luftstridskrafternas understöd av markförbandens manöver måste samordnas för att vara effektiv. Som exempel tar han upp de allierades fälttåg i Italien 1943-45 och Koreakriget. Först då flyg- och markstridskrafter samordnas uppnåddes avgörande framgångar.⁹⁴

I USA fick manöverkrigföringen ett genombrott i och med introduktionen av *AirLand Battle* konceptet 1982. I en reviderad utgåva från 1986 justerades balansen mellan mark- och luftstridskrafter. Konceptet la stor vikt på gemensamma operationer samt betonar vikten av egen luftöverlägsenhet i operationsområdet.⁹⁵ Trots att *AirLand Battle* var en arméprodukt inlemmades den i stort sett oförändrad i USA:s doktrin för gemensamma operationer, *Joint Publication 3-0*.⁹⁶

2.4 Utveckling och definition av indikatorer

Min analys av avsnitt 2.3 leder fram till följande utveckling av indikatorerna.

Det finns inget motsatsförhållande mellan manöverkrigföring för luftmakt och de i avsnitt 2.2 fastställda indikatorerna. Däremot är det min uppfattning att luftmaktsperspektivet på krigföringen, enligt avsnitt 2.3, medför ett tydligt behov av koordineringen av striden i gemensamma operationer. Därför tillför jag indikatorn samordning. Flygstridskrafternas egenskaper, bl a räckvidd och mångsidighet, medför en ökad betydelse för indikatorerna i gruppen metod. Dessutom framträder målet systemchock som centralt i funktionen som operativt mål på väg mot det strategiska huvudmålet, förmå fienden att ge upp.

Min slutsats är också att en manöverteoretisk analys av ett specifikt krig kan genomföras ur minst fyra olika perspektiv. Antingen genom att studera krigföringens målsättning (mål), genom att studera dess tillvägagångssätt (metod), genom att studera använda medel eller genom att studera alla tre. I enlighet med min ovan redovisade uppfattning om betydelsen av metoderna och systemchock använder jag därför indikatorerna i figur 2 i analysen av Yom-Kippur kriget. Krigföring baserad på indikatorerna nedan utgör också min uppfattning om vad manöverkrigföring innebär för luftmakt.

⁹¹ Royal Air Force, *AP3000 - British Air Power Doctrine*, [Online]. s. 1.2.12f.

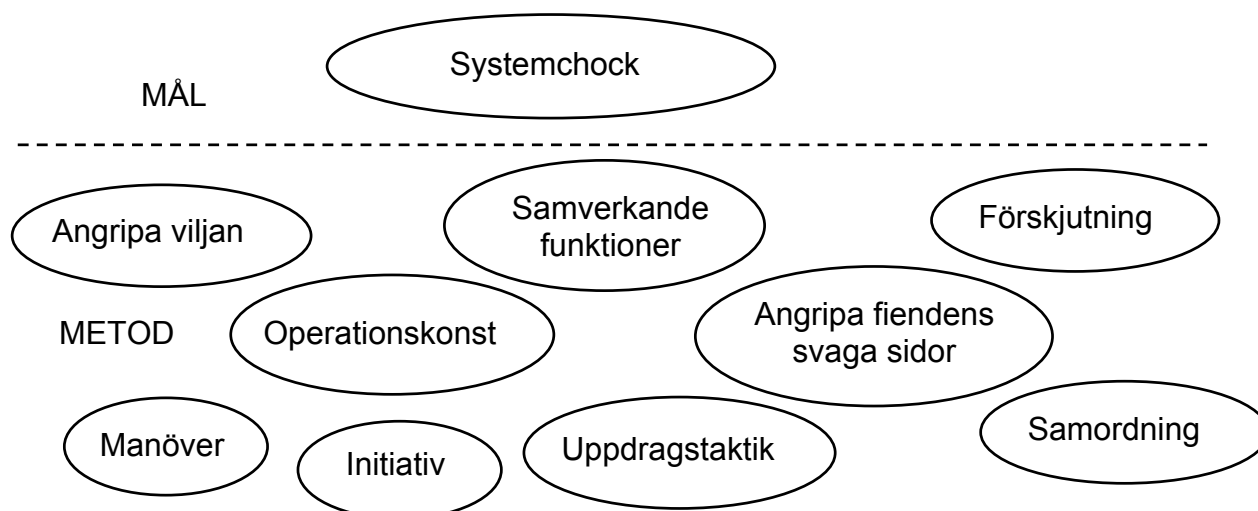
⁹² Ibid. s. 1.3.6.

⁹³ Ibid. s. 2.6.7, 2.7.6.

⁹⁴ Nils M Rekkedal, *Modern krigskonst, Militärmakt i förändring*, 2002, s. 241.

⁹⁵ Rekkedal, "Grunden till modern manöverkrigföring", 2003, s. 199f.

⁹⁶ James K Greer, "Operationskonst för Objective Force", essä i *Operationskonst*, Nils M Rekkedal (redaktör), Stockholm, Försvarshögskolan, Krigsvetenskapliga institutionen, 2003, s. 91f.

Figur 2. Manöverkrigföring för luftmakt

Nedanstående definition av indikatorerna baseras på min tolkning av ovan analyserad militärteori.

Systemchock

Begreppet systemchock ska uppfattas ur ett konceptuellt perspektiv, och inte förknippas med ursprunget från de sovjetiska frontoperationerna. Jag menar att systemchock innebär en upplösning av fienden som ett integrerat system, vilket kan ske även på lägre förbandsnivåer. Genom att slå in kilar mellan olika funktioner minskar samordningen inom systemet, vilket leder till en avsevärt försämrad effekt av dess enskilda delar.

Angripa viljan

Enligt min mening är manöverteorins främsta kännetecken uppfattningen att krigföringsförmågens moraliska faktorer är mer betydelsefulla än dess fysiska faktorer. Detta leder till en fokusering på fiendens vilja. Denne ska *uppfatta* sig som besegrad.

Operationskonst

Ett aktivt val av vilka taktiska aktiviteter som ska genomföras samt ett undvikande av de aktiviteter som inte leder till kampanjens slutmål. Det ska därmed finnas en spårbarhet i verksamhet från taktisk till strategisk nivå med fokus på respektive nivåns tyngdpunkt.

Uppdragstaktik

Syftet med uppdragstaktik är att hålla ett högt tempo samt underlätta en snabb beslutscykel. Luftmaktens snabbhet och räckvidd ger möjlighet att utnyttja uppkomna möjligheter inom hela stridsrummet. Ur ett luftmaktsperspektiv inkluderar därför uppdragstaktik central ledning av luftstridskrafterna i en specifik kampanj, men med ett decentraliserat genomförande på taktisk nivå. Det är en förutsättning för att snabbt kunna skifta kraftsamlingsriktning och över tiden koncentrera insatserna mot olika delar av stridsrummet. Order ges däremot fortfarande genom uppdrag, där uppgift och resurser är givna. Val av metod överläts till underlydande chef. I uppdraget skall tydligt framgå högre chefs intention. Om situationen förändras kan underlydande ta egna initiativ och age-

ra i enlighet med chefens intention. Det medför också att ledarskapet är viktigt. Det bör baseras på förtroende och insikten att misstag kommer att begås samt utövas genom uppföljning, till skillnad från kontroll.

Samordning

På operativ nivå handlar det om koordinering av mark- och luftstridskrafter för att möjliggöra ett snabbt skifte av operativt fokus. På taktisk nivå innebär samordning främst ett genomtänkt och effektivt nyttjande av stridsrummets samtliga flanker. Syftet är att säkerställa kraftsamling mot ett gemensamt mål samt att skapa synergieffekter.

Förskjutning

Styrkeförskjutning innebär att fiendens styrka ska göras irrelevant. Det kan handla om manöver eller nyttjande av samverkande funktioner. Syftet med psykologisk förskjutning är att fiendens befälhavare ska uppleva sina handlingsalternativ som begränsade. Styrkeförskjutning och psykologisk förskjutning genomförda med rätt *timing* kompletterar varandra. Inom ramen för gemensamma operationer innebär styrkeförskjutning med luftmakt främst att försvåra fiendens och underlätta egen manöver.

Angripa fiendens svaga sidor

Att systematiskt undvika fiendens starka sidor och istället angripa dennes svagheter, kritiska sårbarheter (fysiska eller moraliska). Syftet är att förorsaka systemchock. Med luftmakt bör detta göras inom hela stridsrummet.

Manöver

En operativ manöver syftar till att uppnå avgörande fördelar innan ett aktuellt slag inleds. En taktisk manöver syftar till att uppnå fördelar under själva slaget. Fördelarna kan vara av fysisk eller psykologisk karaktär. Resultatet av dessa manövrer medför i regel en styrkeförskjutning. Eldkraft används i första hand till att underlätta egen och försvåra fiendens manöver. Luftmaktens bidrag i gemensamma operationer är i detta avseende främst upprättande av egen luftöverlägsenhet och formning av stridsrummet.

Initiativ

En clausewitzisk syn på kriget som oförutsägbart leder till en betoning på initiativets stora betydelse. Krigets dynamik ger ständigt upphov till nya och oförutsägbara situationer. Genom att hela tiden sträva efter att ta initiativet och tvinga fienden till ett reaktivt beteende kan uppkomna möjligheter tillvaratas samtidigt som fokuseringen på kampanjens slutmål bibehålls. Förutsättningar för att kunna ta initiativet är att hålla ett högt tempo, ha en snabb beslutscykel, agera offensivt och innovativt samt ha en ledningsfilosofi baserad på uppdrags-taktik.

Samverkande funktioner

En kombination av funktioner eller vapensystem där fiendens åtgärder till försvår för det ena hotet gör honom mer sårbar för det andra. Funktionerna eller vapensystemen kompenserar varandras svagheter och ger upphov till synergieffekter. Dessutom bör specifika vapensystem inte angripa likadana system hos motståndaren.

2.4.1 Djupare analys av indikatorerna

Karaktären på mitt empiriska material för Yom-Kippur kriget medför behov av en djupare analys av indikatorerna för att säkerställa ett relevant resultat vid analys av kriget.

Systemchock är ett operativt mål. För att analysera ett krig m h a denna indikator fordras, enligt min uppfattning, tillgång till operationsplaner eller intervjuer med högre chefer. Systemchock kommer dock eventuellt kunna identifieras som resultat av taktiska aktiviteter. Utan tillgång till operationsplaner eller intervjuer kan det vara svårt att avgöra huruvida en systemchock framtvingades med avsikt. Indikatorn systemchock har därmed låg reliabilitet, men är samtidigt central för manöverkrigföring. Jag kommer därför att använda den, men med beaktande av reliabilitetsbegränsningen.

Att angripa viljan betraktar jag som ett förhållningssätt till krigets natur. Denna indikator torde främst kunna identifieras i operationsplaner eller doktriner. Men även om den förekommer där innebär det inte att denna metod verkligen användes i ett specifikt krig. Även denna indikator är central för manöverkrigföring. Enligt min uppfattning kommer den dock inte, med en tillräcklig validitet, kunna identifieras vid analys av ett krigs förlopp.

För att avgöra vilken ledningsfilosofi som varit styrande krävs enligt min uppfattning tillgång till orderverk eller intervjuer med deltagande chefer. Då ett sådant material inte har varit tillgängligt för min analys kommer indikatorn uppdragstaktik inte att användas i analysen.

Ovanstående resonemang leder fram till att nedanstående indikatorer används vid analysen av Yom-Kippur kriget:

1. Systemchock
2. Operationskonst
3. Samordning
4. Samverkande funktioner
5. Förskjutning
6. Angripa fiendens svaga sidor
7. Manöver
8. Initiativ

Det går inte att bestämma hur många indikatorer som måste vara uppfyllda under ett specifikt krig för att manöverteori ska anses ha varit styrande. En handling kan dessutom ge utslag i flera indikatorer. Dels därför att ovanstående indikatorer omfattar både mål och metod och dels därför att gränserna mellan indikatorerna inte är knivskarpa. Det handlar därför om en bedömning, utgående från indikatorerna, om i vilken grad manöverkrigföring har tillämpats på olika nivåer och eventuellt under olika faser i kriget.

3. ANALYS AV YOM-KIPPUR KRIGET

I detta avsnitt analyserar jag Yom-Kippur kriget relativt framtagna indikatorer. Avsnittet inleds med en övergripande beskrivning av de politiska förutsättningarna inför kriget följt av kartor över den norra respektive den södra fronten. Dessutom presenteras översiktligt de krigförande parternas kampanjplaner. För en mer ingående beskrivning av israelisk- och arabisk krigsmakt se bilaga 2. Tabeller innehållande olika styrkeförhållanden framgår av bilaga 3.

Jag gör inte anspråk på att genomföra en fullständig analys av krigsförloppet. Istället är min utgångspunkt att söka efter de signifikanta faktorer som kan ge svar på uppsatsens andra frågeställning.

3.1 Politiska begränsningar och kampanjplaner

3.1.1 Politisk inramning

Hösten 1972 bestämde sig Egyptens president Anwar Sadat och Syriens president Hafez Assad för ett gemensamt anfall mot Israel.⁹⁷ Detta trots att de militära ledarna inte ansåg att tillräcklig offensiv kapacitet fanns för att besegra Israel.⁹⁸

Egyptens och Syriens strategiska målsättning med Yom-Kippur kriget kan emellertid spåras tillbaka till upplösningen av Sexdagarskriget 1967 och Fortsättningsskriget 1968-70. Dessa krig ledde till en oacceptabel säkerhetspolitisk situation för Egypten och Syrien. Målsättningen med Yom-Kippur kriget var att bryta det internationella de facto acceptandet av rådande gränser. Det skulle ske genom att skapa en situation där stormakterna riskerade att dras in militärt, samt genom att hota västvärldens oljetillförsel. Därmed skulle Egypten och Syrien ha skaffat sig ett bättre diplomatiskt utgångsläge för efterföljande fredsförhandlingar.⁹⁹

I början av oktober 1973 gjorde den israeliska underrättelsetjänsten, tvärtemot tidigare slutsatser, bedömningen att landet kunde bli utsatt för ett egyptiskt och syriskt anfall inom någon dag. Stabschefen för IDF, *The Israeli Defense Force*, David Elazar begärde på morgonen den 6:e oktober att få genomföra ett övergripande anfall. Detta avslogs av premiärminister Golda Meir med motiveringen att Israel inte hade råd att än en gång framstå som anfallande part. Däremot beslöts om partiell mobilisering för IDF, och full beredskap för IAF.¹⁰⁰

Jag har inte lyckats identifiera den officiella israeliska strategiska målsättningen för krigshandlingarna. Jag antar därför att kriget betraktades som existentiellt med strategisk målsättning enligt *Zahals* grundläggande principer (presenterade i bilaga 2). Min slutsats är därför att israels strategiska målsättning bör ha varit att säkra nationell överlevnad, reducera fiendens krigföringsförmåga inför kommande konflikter samt att avgöra kriget snabbt.

I likhet med Clausewitz' resonemang om kriget som en fortsättning på politiken med andra medel fanns därmed under Yom-Kippur kriget en tydlig politisk

⁹⁷ Lon O Nordeen & David Nicolle, *Phoenix over the Nile*, Washington D. C., Smithsonian Institution Press, 1996, s. 269.

⁹⁸ Ibid. s. 275.

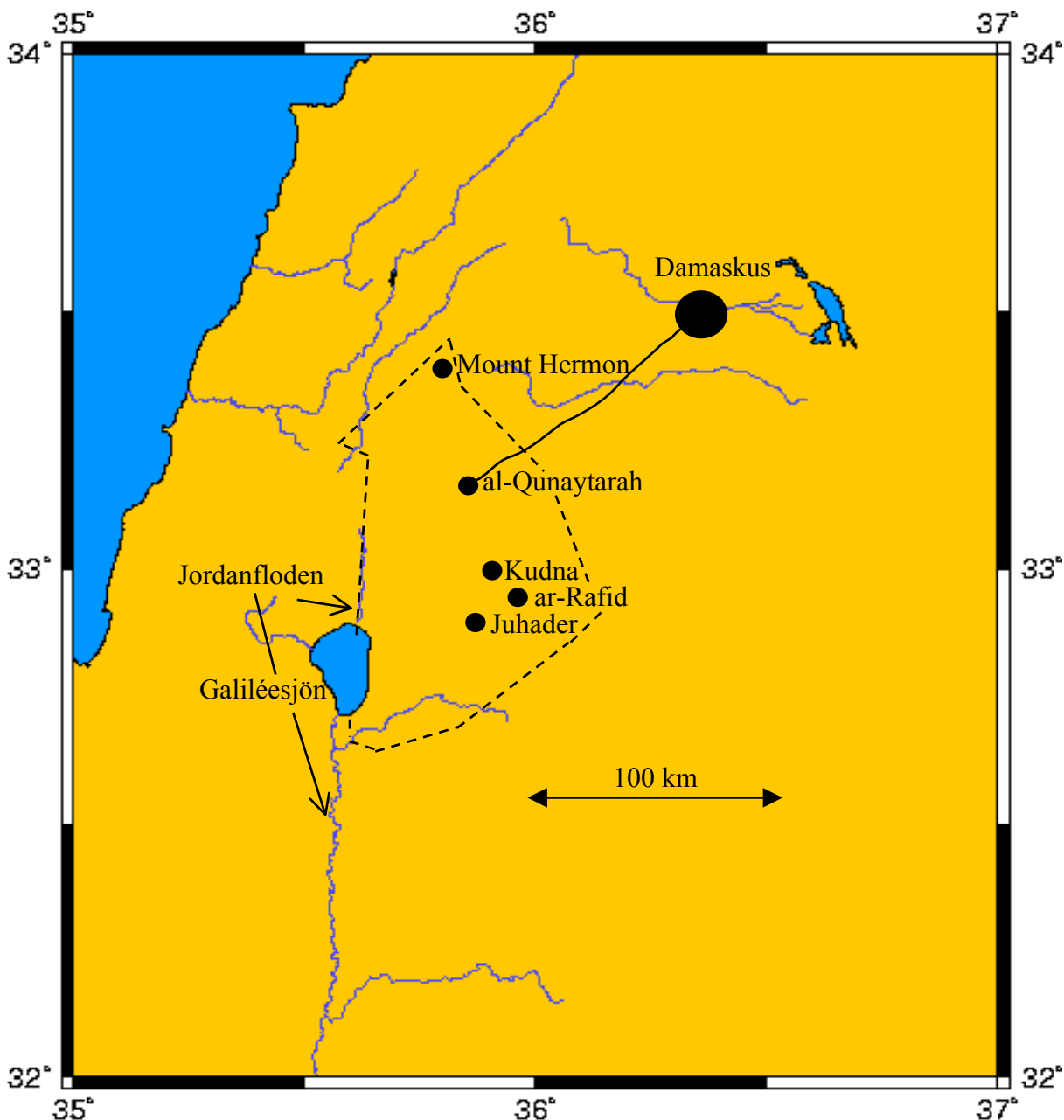
⁹⁹ David Eshel, *The Yom Kippur war*, Hod Hasharon, Israel, Eshel-Dramit Ltd, 1978, s. 5.

¹⁰⁰ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 275.

inramning. För Egypten och Syrien handlade det om begränsade militära mål, med syfte att nå ett bra utgångsläge för politiska förhandlingar. För Israel innebar de politiska begränsningarna att ett preventivt anfall inte kunde genomföras. Även om kriget stod mellan Egypten och Syrien på den ena sidan och Israel på den andra sidan deltog även stridskrafter från andra arabländer, främst Irak och Jordanien.¹⁰¹

3.1.2 Kartor över respektive front

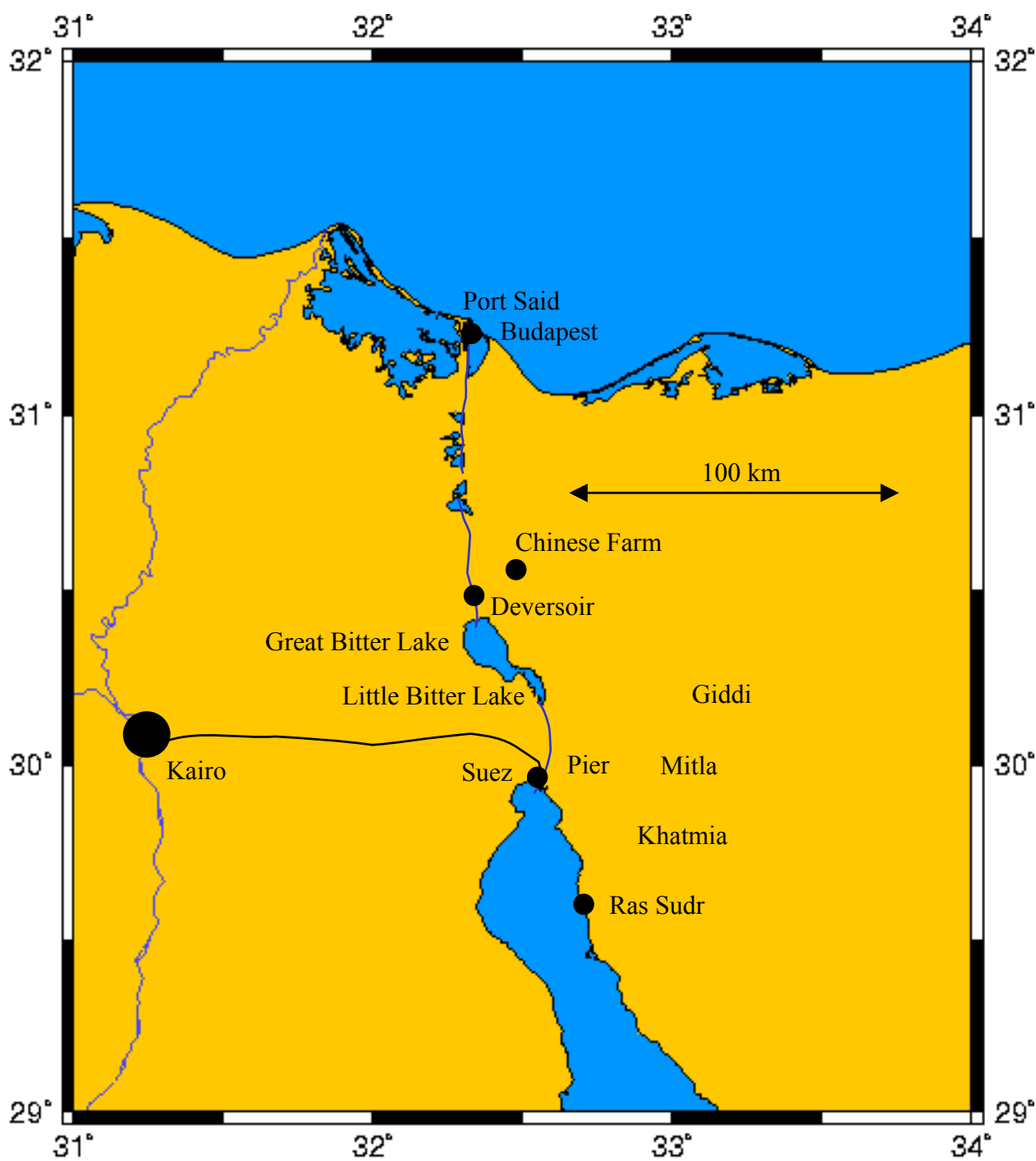
Den norra fronten¹⁰²

¹⁰¹ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 275.

¹⁰² Online Map Creation, [Online]. http://www.aquarius.geomar.de/omc/omc_intro.html [2003-11-27] & *The Times Comprehensive Atlas of the World*, London, Times Books, 2000, s. 35.

Den södra fronten¹⁰³

¹⁰³ Online Map Creation, [Online]. http://www.aquarius.geomar.de/omc/omc_intro.html [2003-11-27] & *The Times Comprehensive Atlas of the World*, London, Times Books, 2000, s. 34.

3.1.3 Den arabiska planen

Erfarenheterna från Sexdagarskriget och Fortsättningskriget ledde till att både Egypten och Syrien anskaffade stora mängder moderna luftvärnssystem, pansarvärnsrobotsystem och stridsvagnar.¹⁰⁴ Den arabiska planen byggde på överraskning genom vilseledning. Under en lång period innan krigsutbrottet genomförde Egypten och Syrien stora övningar utmed Israels gränser. Egypten och Syrien planerade för ett samtidigt anfall in i Sinai respektive mot Golanhöjden i syfte att utsätta Israel för ett tvåfrontsrig.¹⁰⁵ Den 6:e oktober, den israeliska högtiden Yom-Kippur, valdes som anfallsdag då det antogs att Israels mobilisering skulle försenas på grund av firandet. Det var också den 10:e dagen i Ramadan, den dagen då profeten Muhammed ledde arabiska styrkor till seger i slaget vid Badr. Därav operationens namn *Operation Badr*.¹⁰⁶

Egypten avsåg genomföra en kampanj baserad på en strategisk offensiv och taktisk defensiv. Den strategiska offensiven innehöll ett överraskande anfall över den israeliska Bar-Lev linjen och en framryckning in i Sinai om 10 – 15 km.¹⁰⁷ Anfallet planerades ske på en bred front längs hela Suezkanalen. Syftet var att splittra IAF:s motanfall.¹⁰⁸ Huvudanfallet planerades dock ske med fem divisioner, vilka skulle skapa fem brohuvuden. Dessa skulle sedan vidgas och efter tre dygn forma en enda front. Därefter skulle förbanden förbereda ett defensivt försvarskrig av utnöttningskaraktär. Om denna inledande fas lyckades fanns planer på ytterliggare framryckningar. Denna andra fas ansågs politisk nödvändig för att tillfredsställa Syriens önskemål. Egyptens militära ledare ansåg däremot att den andra fasen aldrig skulle kunna genomföras.¹⁰⁹

Kampanjen förbereddes mycket omsorgsfullt med en detaljerad operationsplan och förövning av alla moment. Israeliska fördelar, mekaniserad krigföring och luftmakt, skulle mötas genom att förlita sig på överraskning och Egyptens traditionellt sett starka sida, infanteriet.¹¹⁰ Det egyptiska flygvapnet, EAF, förstärktes. Egypten uppgraderade sina flygbaser rejält. De försågs med fortifikatoriskt skydd för flygplanen samt flera start- och landningsmöjligheter på varje bas. Till försvar av baserna grupperades moderna luftvärnsförband av typerna SA-2 och SA-3. Även vätgasfyllda ballonger förankrade med vajrar kunde skickas upp över baserna för att försvåra israeliska anfall på låg höjd.¹¹¹ Man var väl medvetna om EAF:s underlägsenhet relativt IAF. Därför planerades få offensiva företag på djupet av fiendens territorium, undantaget inledande anfall mot israeliska flygbaser i Sinai. Luftskydd av markförbanden avsåg man lösa med luftvärn som huvudkomponent. Inte heller direkt understöd av markförbanden planerades. EAF skulle istället användas till snabba anfall mot i förväg

¹⁰⁴ Ginër, Laneman, Ståhlberg, Thorvaldsen & Wassdahl, 2000, s. 137.

¹⁰⁵ Thomas E Griess & Roy K Flint, *The Arab-Israeli Wars, the Chinese Civil War and the Korean War*, Wayne, New Jersey, Avery Publishing Group, 1987, s. 16.

¹⁰⁶ Saad El-Shazly, *The Crossing of Suez*, London, Third World Centre for Research and Publishing, 1980, s. 32.

¹⁰⁷ Ibid. s. 101f.

¹⁰⁸ Chaim Herzog, *The War of Atonement*, London, Weidenfeld and Nicolson Ltd, 1975, s. 256.

¹⁰⁹ El-Shazly, 1980, s. 30f.

¹¹⁰ Kenneth M Pollack, *Arabs at War*, Lincoln, Nebraska, University of Nebraska Press, 2002, s. 101f.

¹¹¹ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 259.

identifierade mål längs kanalzonen, samt till defensivt luftförsvar över eget territorium.¹¹²

Syrien planerade ett överraskande anfall mot Golanhöjden. Avsikten var att bryta igenom det israeliska försvaret vid två punkter, norr om al-Qunaytarah och vid ar-Rafid. Ett motanfall från Israel bedömdes kräva tillgång till vissa inpasseringsområden till Golanhöjden. Det syriska genombrottet skulle därför följas med att dessa besattes, vilket även skulle leda till en inringning av de israeliska förbanden på Golanhöjden.¹¹³ Efter ett dygn räknade Syrien med att kontrollera hela Golanhöjden, varvid offensiven skulle fortsätta in i Galiléen.¹¹⁴

Det syriska flygvapnet, SAF, skulle inledningsvis anfalla israeliska ledningscentraler och viktiga försvarspositioner. Därefter skulle SAF genomföra direkt understöd av markoffensiven.¹¹⁵ Den syriska markoffensiven skulle ske under ett massivt luftvärnsskydd.¹¹⁶

3.1.4 Israeliska förberedelser

Erfarenheterna från Sexdagarskriget och Fortsättningskriget ledde till att Israel fortsatte att lita till flygstridskrafter samt ökade antalet pansarbrigader.¹¹⁷ Öster om Suezkanalen hade Israel byggt den så kallade Bar-Lev linjen. Det var en kedja av observationsposter med en viss förmåga till eget försvar. Dessa skulle användas till att leda in IAF:s anfall och skapa ett underrättelsesläge för de mekaniserade divisionerna. Observationsposterna var emellertid fortifikatoriskt skyddade och kom att fungera som viktiga försvarsposter under det egyptiska anfallet.¹¹⁸ Bar-Lev linjen sträckte sig 160 km, från Port Said till Suezgulfen. Förutom försvarsposterna fanns fältarbeten för att försvåra en egyptisk kanalövergång. De 16 posterna bemannades med en infanteribrigad. I en bakre linje fanns en mekaniserad brigad och tolv artilleribatterier. Ytterliggare längre bak fanns två mekaniserade brigader och flera artilleribatterier i reserv. Sammanlagt utgjordes IDF:s försvarande markstyrkor på den södra fronten ca 8 000 man plus en reserv om ca 10 000 man. En israelisk mobilisering bedömdes leda till en förstärkning med 20 brigader och 100 000 man inom tre till fem dagar.¹¹⁹

Golanhöjden utgör en naturlig försvarslinje med sitt höga läge och med utblick ned mot Syrien. IDF hade byggt 17 fort längs den 50 km långa gränsen mot Syrien. Dessa fort betjänades av styrkor av plutonsstorlek. Därutöver fanns två mekaniserade brigader stationerade på Golanhöjden.¹²⁰ Omfattande fältarbeten i syfte att försvåra en invasion var gjorda vid gränsen till Syrien.¹²¹

Ett eventuellt anfall från arabstaterna skulle ur IAF:s synvinkel mötas olika på de båda fronterna. I söder räknade man med att israeliska pansarförband lätt

¹¹² Pollack, 2002, s. 123.

¹¹³ Ibid. s. 481.

¹¹⁴ Chaim Herzog, *The Arab-Israeli Wars*, London, Arms and Armour Press Ltd, 1982, s. 287.

¹¹⁵ Ibid. s. 485, 499.

¹¹⁶ Bernard Reich & Joseph Goldberg, *An Historical Encyclopedia of the Arab-Israeli Conflict*, Westport, Connecticut, Greenwood Publishing Group Inc, 1996, s. 597f.

¹¹⁷ Ginér, Laneman, Ståhlberg, Thorvaldsen & Wassdahl, 2000, s. 137.

¹¹⁸ Eshel, 1978, s. 6.

¹¹⁹ Trevor N Dupuy, *Elusive Victory*, London, Macdonald and Jane's Publishers Ltd, 1978, s. 394, 401.

¹²⁰ Griess & Flint, 1987, s. 16.

¹²¹ Dupuy, 1978, s. 437.

kunde bryta den egyptiska anfallskraften. IAF skulle här kraftsamla mot de egyptiska flygstridskrafterna. Vid den norra fronten var situationen en annan. Det ringa avståndet till israeliska befolkningscentra gjorde att IDF här planerade för att pansarförband i samverkan med IAF skulle hindra en syrisk inbrytning på Golanhöjden.¹²² Principerna för ledningen av de israeliska flygstridskrafterna var att dessa skulle fördelas mellan två IDF kommandon, Norra och Södra. Dessa skulle utöva taktisk ledning av tilldelade resurser.¹²³

3.2 Yom-Kippur kriget

3.2.1 Inledning

Trots ett relativt snabbt förlopp utmärks Yom-Kippur kriget ändå av många betydelsefulla skeenden. Eftersom min uppsats behandlar manöverkrigföring för luftmakt omfattar nedanstående analys de skeden jag bedömer vara relevanta för mina frågeställningar. Dessa skeden analyseras ingående. För att sätta in skedena i ett större sammanhang berörs också övrig händelseutveckling. Jag analyserar två olika skeden. Det första omfattar *Krigets inledning* (6 – 9 oktober) och det andra *IDF:s motoffensiv i Sinai* (14 – 20 oktober). Utgångspunkten för analysen är att undersöka Israels agerade inom varje skede relativt framtagna indikatorer.

3.2.2 Krigets inledning (6 – 9 oktober)

Klockan 14.00 den 6:e oktober inledde Egypten sitt anfall mot Israel. 240 stridsflygplan från EAF anföll israeliska mål i Sinai såsom flygbaser, luftvärnsställningar, artilleriställningar, ledningscentraler, baser för elektronisk krigföring, underhållsområden samt delar av Bar-Lev linjen vid Port Said. Syftet var att försvåra IAF:s förväntade anfall mot egyptiska markförband. Samtidigt inledde dessa en kraftig artilleribeskjutning av israeliska försvarspunkter längs Bar-Lev linjen, varefter Suezkanalen korsades.¹²⁴

Markanfallet skedde längs hela Suezkanalen, även över *Great Bitter Lake*. Egyptierna delade in fronten i fem sektioner, där en infanteridivision anföll i varje sektion. Varje infanteridivision var förstärkt med en mekaniserad brigad.¹²⁵ De egyptiska anfallarna kunde snabbt etablera brohuvuden i Sinai. Kanalövergångarna, bestående av 14 pontonbroar och färjeförbindelser, försvarades av stora mängder luftvärn.¹²⁶ Av Egyptens totalt 150 luftvärnsbatterier var 50 stycken (SA-2, SA-3 och SA-6) koncentrerade till Suezkanalen. Robotluftvärnet inkluderade tusentals handburna SA-7 och kompletterades med luftvärnskanoner.¹²⁷ Vid midnatt hade 14 israeliska försvarspunkter erövrats.¹²⁸ Under den första dagen avancerade också egyptiska specialförband långt in i Sinai. Dessa flögs in bakom de israeliska linjerna med helikopter.¹²⁹

Klockan 14.05 samma dag inledde Syrien sitt anfall. Över 100 flygplan från SAF anföll israeliska ledningscentraler, luftvärnsbatterier och underhållsområ-

¹²² Wilhelm Agrell, *Robotförsvar för luftherravälde?*, Folk och Försvars skriftserie *Försvar i nutid*, nr 6, Stockholm, Centralförbundet Folk och Försvar, 1974, s. 21.

¹²³ Eliezer Cohen, *Israels Best Defense*, New York, Orion Books, 1994, s. 349.

¹²⁴ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 276ff.

¹²⁵ El-Shazly, 1980, s. 151.

¹²⁶ Cohen, 1994, s. 337f.

¹²⁷ Herzog, *The War of Atonement*, 1975, s. 256f.

¹²⁸ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 278.

¹²⁹ Herzog, *The War of Atonement*, 1975, s. 258.

den.¹³⁰ Det syriska markanfallet föregicks av 50 minuters flyg och artillerield. Det inkluderade tre infanteridivisioner, förstärkta med var sin mekaniserade brigad. I en andra anfallsvåg fanns två mekaniserade divisioner. Den syriska anfallsstyrkan omfattade sammanlagt ca 1500 stridsvagnar samt stora mängder artilleri.¹³¹

En division anföll västerut, söder om Mount Hermon. I söder anföll en division genom Juhader. Mellan dessa anföll den tredje divisionen mellan Kudna och al-Qunaytarah. Syriska specialförband intog snabbt den viktiga israeliska observationsposten Mount Hermon. Förutom Mount Hermon passerade man samtliga fort och lät dessa kvarstå som inringade motståndsnästen.¹³² Det syriska luftvärnet var koncentrerat till gränsen mot Golanhöjden. SAF:s anfall riktades mot israeliska markstridskrafter på Golanhöjden.¹³³ Dåligt väder, i form av regn och låga moln, begränsade emellertid både IAF:s och SAF:s verksamhet den första dagen.¹³⁴

3.2.3 Krigets inledning (6 – 9 oktober) – Hur agerade Israel?

Israels agerande, 6:e oktober

Under eftermiddagen angrep IAF broarna och luftvärnsställningarna vid Suezkanalen. Sju av broarna träffades, men det påverkade inte den egyptiska kanalövergången nämnvärt.¹³⁵ IAF:s anfall skedde utan kraftsamling. Istället agerade man på markförbandens begäran om understöd, vilka kom från alla delar av Bar-Lev linjen. Dessutom var IAF tvunget att upprätthålla det defensiva luftförsvaret till skydd från EAF:s anfall. Det innebar att understödet till markförbanden vid Suezkanalen inte föregicks av någon bekämpning av det egyptiska luftvärnet.¹³⁶ De israeliska stridsvagnsförband som försökte stå emot anfallet tillfogades stora förluster av framförallt egyptiskt infanteri beväpnat med pansarvärnsvapen.¹³⁷

Det blev tidigt uppenbart att Israel led brist på infanteriförband och artilleri. Detta minskade avsevärt förmågan att nyttja samverkande funktioner på taktisk nivå i markkriget. Denna obalans, i kombination med ett starkt arabiskt luftvärn orsakade Israel inledningsvis stora problem.¹³⁸ På kvällen anlände de första mobiliserade israeliska markförbanden. Även dessa led stora förluster mot det egyptiska infanteriet men lyckades ändå bromsa den egyptiska offensiven något.¹³⁹ IAF lyckades skjuta ned 35 helikoptrar med specialförband under krigets första dagar.¹⁴⁰

IAF genomförde ett fåtal anfall mot syriska markstridsförband på vägen mellan Damaskus och al-Qunaytarah. Syftet var att hindra syriska förband från att

¹³⁰ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 278.

¹³¹ Herzog, *The Arab-Israeli Wars*, 1982, s. 287, 285.

¹³² Dupuy, 1978, s. 445, 448.

¹³³ Herzog, *The War of Atonement*, 1975, s. 257.

¹³⁴ Cohen, 1994, s. 343.

¹³⁵ Ibid. s. 337f.

¹³⁶ Herzog, *The War of Atonement*, 1975, s. 256.

¹³⁷ Dupuy, 1978, s. 419.

¹³⁸ Anthony H Cordesman & Abraham R Wagner, *The Lessons of Modern War, Volume I*, Boulder, Colorado, Westview Press, 1990, s. 52, 82.

¹³⁹ Dupuy, 1978, s. 420.

¹⁴⁰ Herzog, *The War of Atonement*, 1975, s. 258.

blockera de södra israeliska infallsportarna till Golanhöjden.¹⁴¹ Det syriska anfallet förlitade sig på numerär överlägsenhet och en överväldigande eldkraft. De israeliska markförbanden var emellertid väl tränade för defensiv strid. Med en taktisk och teknisk överlägsenhet lyckades de relativt få israeliska förbanden tillfoga Syrien stora förluster.¹⁴² På kvällen anlände de första mobiliserade israeliska förbanden till Golanhöjden.¹⁴³

Israel stod inför en ny situation. Deras tidigare framgångsfaktorer, luftmakt och mekaniserad krigföring, hade råkat ut för stora bakslag. Samtidigt befann man sig i ett tvåfrontskrig.¹⁴⁴ Resultatet av den första dagens strider var att initiativet låg hos araberna samt att genombrott hade skett på båda fronterna. IAF hade heller inte förmått genomföra någon kontraluft operation. Istället tvingades IAF kraftsamla på direkt understöd till israeliska markförband, då dessa inte kunde stå emot den egyptiska respektive syriska anfallskraften.¹⁴⁵ Under krigets första dygn förlorade IAF 40 flygplan. De flesta till följd av syriskt luftvärn på Golanhöjden.¹⁴⁶

Israels agerande, 7:e oktober

På morgonen den 7:e oktober var den israeliska styrkan i Sinai reducerad till 50 % och bestod av 150 stridsvagnar. Samtidigt befann sig 500 egyptiska stridsvagnar öster om Suezkanalen.¹⁴⁷

Under morgontimmarna anföll IAF fem egyptiska flygbaser i ett försök att slå ut EAF på marken. Över 50 flygplan anföll från Medelhavet i flera anfallsvågor. EAF svarade med sitt luftförsvar i form av dussintals Mig 21 och flygbasernas luftvärnsskydd. Egypten hävdar att man sköt ned fem israeliska flygplan och att anfallet endast orsakade begränsade skador.¹⁴⁸ Mellan den 7:e och 10:e oktober fortsatte IAF anfällen mot egyptiska flygbaser, med upp till 70 flygplan i varje anfall.¹⁴⁹ Enligt EAF:s stabschef, Generalmajor Muhammad Nabil al-Masiri, lyckades IAF under hela kriget endast hindra en flygbas från att fungera operativt, och då bara under någon timme. En viktig orsak till Egyptens framgång härvidlag ansåg han bero på flygplanens fortifikatoriska skydd, multipla start- och landningsmöjligheter och vätgasballongerna.¹⁵⁰ Enligt israeliska källor lyckades IAF slå ut åtminstone en flygbas för en period om sex dygn, och en annan i två dygn.¹⁵¹

Huvuddelen av IAF:s insatser på den södra fronten gick emellertid mot de egyptiska markförbanden samt kanalövergångarna, broar och färjor.¹⁵² Flera broar träffades. De kunde dock snabbt lagas. IAF led stora förluster till följd av

¹⁴¹ Cohen, 1994, s. 346.

¹⁴² H P Willmott, "The Yom Kippur War", essä i *War in Peace – An analysis of Warfare since 1945*, R Thompson (redaktör), London, Orbis Publishing Ltd, 1981, s. 234.

¹⁴³ Cordesman & Wagner, 1990, s. 26

¹⁴⁴ Hassan El-Badri, Taha El-Magdoub & Mohammed Dia El-Din Zohdy, *The Ramadan War, 1973*, Dunn Loring, Virginia, T N Dupuy, 1978, s. 193.

¹⁴⁵ Cohen, 1994, s. 346.

¹⁴⁶ Agrell, 1974, s. 23f.

¹⁴⁷ Dupuy, 1978, s. 420.

¹⁴⁸ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 281.

¹⁴⁹ El-Badri, El-Magdoub & El-Din Zohdy, 1978, s. 156f.

¹⁵⁰ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 282.

¹⁵¹ Cohen, 1994, s. 351.

¹⁵² Dupuy, 1978, s. 421.

egyptiskt luftvärn. Israel uppgav att man under den 7:e förlorade 27 flygplan totalt och över 200 stridsvagnar vid anfall mot egyptiska brohuvuden på den södra fronten.¹⁵³ Under dagen hade i stort sett hela Bar-Lev linjen fallit.¹⁵⁴ EAF genomförde sporadiska anfall mot israeliska mål i Sinai. IAF sköt ned 35 egyptiska flygplan.¹⁵⁵

Den 7:e oktober planerade IAF också ett storskaligt anfall för att slå ut den egyptiska luftvärnsskärmen över Suezkanalen. Anfallet inställdes dock av IDF:s stabschef, på begäran av försvarsminister Moshe Dayan. Istället beslöts att anfälla luftvärnsförbanden som skyddade den viktiga syriska underhållsvägen mellan Damaskus och al-Qunaytarah. Syftet var att bryta den syriska anfallskraften och förhindra en kollaps på den norra fronten. IAF genomförde därför ett kraftsamlat anfall mot det syriska luftvärnssystemet. Systemet bestod av 31 luftvärnsställningar, inkluderande mobila SA-6 enheter. På grund av ett dåligt underrättelsesläge och risk för fientlig motverkan förstördes endast 2 – 3 luftvärnsenheter.¹⁵⁶ Samtidigt var de israeliska förlusterna betydande.¹⁵⁷ IAF fortsatte under följande dagar att anfälla de syriska luftvärnsförbanden, men utan större framgång. Efter kriget hade endast 3 luftvärnsenheter slagits ut och 5 skadats.¹⁵⁸

Syriska markförband fortsatte framrycka söderut på Golanhöjden och hade på kvällen nästan nått fram till Galiléesjön och Jordanfloden.¹⁵⁹

Israels agerande, 8:e oktober

Även IAF:s ledning ansåg nu att flygstridskrafterna måste koncentreras till den norra fronten. Den 8:e och 9:e genomfördes 2/3 av IAF:s attackanfall på den norra fronten.¹⁶⁰ Dessa ledde till omfattande förluster. IAF förlorade 20 flygplan på den norra fronten den 8:e.¹⁶¹ Även markförbanden prioriterade den norra fronten. Dessa var nu förstärkta av en mekaniserad division i söder, vilken anföll framgångsrikt i riktning mot ar-Rafid. På norra Golanhöjden retirerade de syriska förbanden mot gränsen.¹⁶² IAF:s anfall mot den syriska underhållslinjen resulterade i att de syriska förbanden fick mycket ont om drivmedel och ammunition.¹⁶³ Till följd av det israeliska motanfallet stoppades den syriska markoffensiven både i södra och norra delarna av Golanhöjden.¹⁶⁴

Den 8:e oktober inleddes också anfall mot syriska flygbaser. Trots upprepade israeliska anfall kunde Syrien ändå använda dessa.¹⁶⁵

Trots prioritering av den norra fronten bedrev IDF omfattande strider även på den södra fronten. Mellan den 6:e och 8:e genomförde israeliska markförband

¹⁵³ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 282.

¹⁵⁴ Cordesman & Wagner, 1990, s. 31.

¹⁵⁵ Agrell, 1974, s. 25.

¹⁵⁶ Cohen, 1994, s. 352f.

¹⁵⁷ Herzog, *The War of Atonement*, 1975, s. 258.

¹⁵⁸ Cohen, 1994, s. 354.

¹⁵⁹ Herzog, *The Arab-Israeli Wars*, 1982, s. 289f.

¹⁶⁰ Peter Mersky, *Israeli Fighter Aces*, North Branch, Minnesota, Speciality Press, 1997, s. 99.

¹⁶¹ Edgar O'Ballance, *No Victor, no Vanquished*, Novato, Californien, Presidio Press, 1991, s. 294.

¹⁶² Herzog, *The Arab-Israeli Wars*, 1982, s. 293, 289.

¹⁶³ Mersky, 1997, s. 95.

¹⁶⁴ Cordesman & Wagner, 1990, s. 26.

¹⁶⁵ Cohen, 1994, s. 360.

23 motanfall med minst bataljonsstorlek. De var emellertid kraftsplittrade och inte koordinerade. Israeliska framgångar uteblev, trots att egyptierna tillfogades avsevärda förluster.¹⁶⁶ Bl a den 8:e genomförde IDF ett motanfall med två divisioner som resulterade i förlust av ½ division och det största enskilda nederlaget i IDF:s historia. Orsakerna var ett dåligt underrättelseläge, inget understöd av artilleri eller från IAF samt en mycket förvirrad situation ledningsmässigt för markförbanden.¹⁶⁷

IAF fortsatte att anfälla broarna över Suezkanalen. Händelseförloppet från dagen innan upprepades. 13 broar träffades, en del upp till fem gånger. De sovjetiska pontonbroarna var dock tämligen enkla att reparera och anfallen hade därför ingen större effekt.¹⁶⁸ Samtidigt led IAF stora förluster. De egyptiska luftvärnsförbanden var så framgångsrika att IAF:s chef, Generallöjtnant Benjamin Peled, beslöt att endast högt prioriterade anfallsföretag fick flyga närmare Suezkanalen än 24 km. Efter att ha misslyckats med att slå ut EAF på marken och broarna över Suezkanalen övergick IAF nu till att anfälla luftvärnsförbanden längst ut på flankerna, samtidigt som man ville locka EAF utanför luftvärnsräckvidden. De flesta anfallen skedde mot luftvärnsförbanden vid Port Said.¹⁶⁹ Port Said låg i utkanten av den stora luftvärnsskärmen och hade enbart fyra SA-2 och SA-4 batterier, kompletterade med SA-7 och luftvärnskanoner. Vidare fanns bara en underhållsväg till området. IAF anföll med 94 stridsflygplan, vilket mättade luftvärnssystemet och ledde till utslagning av samtliga luftvärnsbatterier. Samtidigt anfölls också underhållsvägen. Effekten av anfallet blev dock inte kvarstående.¹⁷⁰ EAF anföll mål i Sinai såsom radarstationer, ledningscentraler och israeliska markförband. Luftstrider mellan IAF och EAF ledde under dagen till stora förluster på bägge sidor.¹⁷¹ Totalt förlorade IAF 30 flygplan på den södra fronten den 8:e.¹⁷²

Israels agerande, 9:e oktober

De egyptiska brohuvudena hade nu utökats till två sammanhållna fronter. En norr om *Great Bitter Lake*, försvarad av 2:a armén, och en söder om *Little Bitter Lake*, försvarad av 3:e armén. Frontlinjen gick 7 till 15 km öster om Suezkanalen. Egypten hade nu 800 stridsvagnar och 90 000 man öster om kanalen, ytterligare 900 stridsvagnar fanns i reserv väster om kanalen. Endast två punkter i Bar-Lev linjen var fortfarande i israeliska händer. Dessa var Budapest, längst i norr mot Medelhavet, och Pier, längst i söder mitt emot Suez. På den israeliska sidan fanns nu 3 divisioner längs fronten.¹⁷³ Israeliska markförband anföll på den norra delen av kanalfronten. Anfallet misslyckades och en hel brigad slogs sönder.¹⁷⁴

Under dagen genomförde de egyptiska markförbanden endast ett anfall av större karaktär. En mekaniserad brigad anföll söderut mot Ras Sudr. Anfallet fort-

¹⁶⁶ Willmott, 1981, s. 232f.

¹⁶⁷ Martin van Creveld, *Command in War*, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1985, s. 220f.

¹⁶⁸ Herzog, *The War of Atonement*, 1975, s. 258.

¹⁶⁹ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 283.

¹⁷⁰ El-Badri, El-Magdoub & El-Din Zohdy, 1978, s. 148ff.

¹⁷¹ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 284.

¹⁷² O'Ballance, 1991, s. 294.

¹⁷³ Dupuy, 1978, s. 470f.

¹⁷⁴ Agrell, 1974, s. 24.

satte förbi luftvärnsskärmen. Området försvarades av en israelisk fallskärmsjägarbataljon förstärkt med 20 stridsvagnar. Tillsammans med flyganfall från IAF besegrades den egyptiska brigaden och åsamkades stora förluster.¹⁷⁵ IAF:s fokus var emellertid på luftvärnsförbanden, främst vid Port Said. Under den 9:e och 10:e genomfördes hundratals anfall mot dessa. Det medförde att EAF koncentrerade sina resurser till försvar mot IAF:s anfall, dock genomfördes ett fåtal anfall mot mål i Sinai.¹⁷⁶

Natten till den 9:e oktober träffade en syrisk FROG-robot en flygbas i centrala Israel. Som svar på detta syriska anfall långt in i Israel och de misslyckade försöken att slå ut den syriska luftvärnsskärmen beslöt den israeliska regeringen att anfälla mål av strategisk karaktär djupt inne i Syrien. 16 F4 från IAF anföll därför det syriska högkvarteret och flygvapenhögkvarteret i Damaskus. Syftet var att försämra Syriens ledningsförmåga och att påvisa IAF:s förmåga att anfälla varhelst det behagade. Anfall slogs ut det syriska högkvarteret och orsakade stor skada på flygvapnets högkvarter.¹⁷⁷

Den 9:e oktober slutade plötsligt de syriska luftvärnsförbanden att avfyra robotar. Det berodde dock inte på att de var utslagna, utan på att ammunitionen var slut. Ny ammunition var på väg från Sovjetunionen, men under kommande 24 timmar kunde det syriska luftväret inte verka. Detta möjliggjorde de israeliska anfällen på djupet av Syriens territorium, som även inkluderade mål som kraftverk, oljeraffinaderier, vattenverk och infrastruktur. Däremot kunde IAF av politiska skäl inte anfälla de sovjetiska vapenleveranserna. Bombningen av de strategiska målen påverkade civilbefolkningens situation negativt men hade ringa inverkan på krigsförloppet.¹⁷⁸ Anfällen tvingade dock Syrien att förtunna sin luftvärnsskärm, för att försvara bl a Damaskus. Detta underlättade IAF:s understöd av de israeliska markförbandens kommande anfall in i Syrien.¹⁷⁹

Under dagen genomförde de syriska markförbanden sin sista offensiv, vilken slogs tillbaka av IDF. Syrien hade nu förlorat 650 stridsvagnar och hade i princip mist sin offensiva förmåga.¹⁸⁰ Fr o m kvällen den 9:e uppträdde de syriska förbanden mer defensivt och försökte undvika stridskontakt med israelerna.¹⁸¹

3.2.4 Analys av krigets inledning relativt indikatorerna

Analysen genomförs först relativt varje enskild indikator, för att sedan vägas in i en sammanfattande slutsats avseende manöverkrigföring under krigets inledning.

¹⁷⁵ Dupuy, 1978, s. 470, 483.

¹⁷⁶ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 284f.

¹⁷⁷ Cohen, 1994, s. 357ff.

¹⁷⁸ Ibid. s. 360ff.

¹⁷⁹ Dupuy, 1978, s. 552f.

¹⁸⁰ Cordesman & Wagner, 1990, s. 26f.

¹⁸¹ Willmott, 1981, s. 235.

1. Systemchock

Jag uppfattar att Israel inledningsvis försökte absorbera det arabiska anfallet samtidigt som egen styrketillväxt skedde. Syftet bör ha varit att själv undvika att utsättas för systemchock på operativ nivå. IAF:s anfall mot strategiska mål i Syrien den 9:e kan ses som ett försök att påverka fiendens vilja på strategisk nivå samtidigt som den syriska krigsmaktens förmåga att fungera som ett integrerat system angreps. Även om systemchock inte uppnåddes ledde den syriska omgrupperingen av luftvärnsförbanden till ett reducerat hot för IAF:s anfall på Golanhöjden.

2. Operationskonst

Kraftsamlingen till den norra fronten (från den 7:e oktober) kan betraktas som ett utövande av operationskonst. IDF valde medvetet att avstå från kontraluftkampanjen på den södra fronten till förmån för anfall på det syriska luftvärnsystemet, ett anfall som dock misslyckades. Kraftsamlingen av mark- och luftstridskrafter till den norra fronten bidrog ändå till att den syriska anfallskraften kunde brytas.

3. Samordning

Det förefaller som om samordningen inledningsvis var begränsad, främst på den södra fronten. Det ledde till ett kraftsplittrat uppträdande av IAF med ringa verkan, men med stora förluster. Trots ett stort antal israeliska motanfall på marken och många insatser av IAF finns få uppgifter om samordning på taktisk nivå. Ett inslag kan vara IAF:s anfall mot luftvärnsförbanden vid Port Said, från den 8:e, och markförbandens motoffensiv på den norra delen av Suezkanalen den 9:e (i det område där ett av två kvarvarande fästen i Bar-Lev linjen fanns). Ett annat tillfälle är den egyptiska brigadens anfall mot Ras Sudr den 9:e. Här kunde IAF och markförbanden nyttja samtliga flanker och besegra det egyptiska förbandet.

4. Samverkande funktioner

Inledningsvis finns inga uppgifter om nyttjandet av samverkande funktioner. Istället användes IAF som en brandkårsstyrka och anföll egyptiska markförband. Samverkan syftande till att hantera det egyptiska luftvärnshotet genomfördes inte.

5. Förskjutning

Anfallen mot de egyptiska kanalövergångarna kan betraktas som misslyckade försök till styrkeförskjutning.

6. Angripa fiendens svaga sidor

De inledande anfallen på Syriens och Egyptens luftvärnssystem måste betraktas som att ställa egen styrka (IAF) mot fiendens styrka (markbaserat luftförsvaret). Syftet med anfallen på den norra fronten var emellertid att möjliggöra angrepp på Syriens svaga sida, dess underhållslinjer. Syriens luftvärnssystem fick också slut på robotar. Vilket blottade en kritisk sårbarhet, ammunitionsförsörjningen till det markbaserade luftförsvaret. Politiska restriktioner begränsade emellertid Israels möjlighet att attackera denna. Däremot kunde nu, för en kortare period, IAF nyttja den vertikala flanken i högre grad.

7. Manöver

Av politiska skäl tvingades IAF avstå från ett föregripande anfall på arabiska flygbaser. Israel försökte ändå tidigt etablera luftöverlägsenhet genom att slå ut

både EAF och SAF på marken. Dessa anfall var dock inte lyckade. De arabiska flygbaserna utgjorde inte en kritisk sårbarhet, då dessa trots upprepade attacker ändå förblev i stort sett operativa. De misslyckade försöken att slå ut EAF och SAF på marken fortsatte under hela skedet. Däremot lyckades IAF, genom framgångsrika luftstrider, att på sikt nöta ut fiendens flygstridskrafter och dessutom kraftigt begränsa deras verkan. IAF:s inledande anfall mot syriska underhållslinjer på Golanhöjden kan ses som en operativ manöver i syfte att forma stridsrummet. Från den 8:e förändrade IAF genomförandet av den operativa manövern på den södra fronten. Anfallen koncentrerades mot luftvärnsförbanden i utkanten av luftvärnsskärmen och pågick i flera dagar. Anfallen kan sägas ha varit koncentrerade mot luftvärnsskärmens svaga punkt, Port Said.

8. Initiativ

Kraften i det inledande arabiska anfallet, i kombination med IDF:s låga beredskap gjorde att initiativet inledningsvis låg på arabisk sida. Det medförde en kraftsplittrad insats av IAF med stora förluster. Från den 8:e kan Israel sägas ha återtagit initiativet på den norra fronten.

3.2.5 Slutsats – Krigets inledning

Under krigets inledning visade Israel få tecken på manöverkrigföring avseende luftmaktens nyttjande. Försöken till en operativ manöver misslyckades; de arabiska flygbaserna kunde inte slås ut. Vidare kunde inte IAF dominera den vertikala flanken, vilket försvårade ett effektivt nyttjande av stridsrummet. Bl a insatserna till understöd av markstridskrafterna visade inledningsvis få tecken på samordning. Det tillfälle som uppstod då de syriska luftvärnsförbanden fick slut på ammunition användes till strategiska anfall med dåligt resultat. Det som bör lyftas fram som positivt är operationskonsten och fokuseringen på den norra fronten och de syriska underhållslinjerna. Det bidrog till att Israel kunde bryta den syriska anfallskraften och återta initiativet på den norra fronten. Mot slutet av krigets första skede märks också tecken till förändring på den södra fronten. IAF:s försök att uppnå dominans av den vertikala flanken skiftar till angrepp på luftvärnsskärmens utkanter, d v s inte där den är som starkast. Samtidigt ökar inslagen av samordning mellan mark- och luftstridskrafter. IAF lyckades också, förutom det inledande anfallet, hindra fiendens flygstridskrafter att effektivt nyttja den vertikala flanken.

3.2.6 Krigets utveckling (10 – 14 oktober)

Nedan följer en kort sammanfattning av krigsutvecklingen mellan den 10:e och 14:e oktober, samt avslutningen av kriget på den norra fronten. Denna händelseutveckling analyseras inte, men är ändå relevant för Israels offensiv in i Sinai.

Den 10:e till 13:e oktober genomförde egyptiska markförband endast begränsade anfall i syfte att förstärka sina positioner. Den israeliska aktiviteten på marken bestod av motanfall för att möta dessa. Den 13:e oktober gav försvarsposten i Pier upp. Därmed var endast Budapest kvar. Posten kvarstod under israelisk kontroll hela kriget.¹⁸² Den 12:e och 13:e oktober intensifierade EAF sina anfall i Sinai samtidigt som de egyptiska markförbanden förberedde en

¹⁸² Dupuy, 1978, s. 471ff.

förnyad offensiv. Syftet med offensiven var att bryta de israeliska framgångarna på den norra fronten.¹⁸³

Under perioden anföll IAF upprepade gånger syriska flygbaser och radarstationer. Dessa lagades kontinuerligt, men efterhand tog reparationerna allt längre tid. Syrien tvingades avdela mer flygresurser till luftförsvaret av baserna, vilket underlättade för IAF att stödja markstriden.¹⁸⁴ Den 10:e hade Israel tre divisioner tillgängliga på norra fronten. Dessa anföll framgångsrikt mot den syriska gränsen.¹⁸⁵ Den 11:e oktober inledde de israeliska markförbanden ett anfall med två divisioner in i Syrien. Anfallet fortsatte den 12:e och 13:e, då både markförbanden och IAF attackerade två irakiska brigader i Syrien.¹⁸⁶ Den syriska krigsmakten var på gränsen till ett sammanbrott, varför man den 11:e begärde att Egypten skulle genomföra ett förnyat anfall.¹⁸⁷ Den israeliska offensiven stannade utanför artilleriavstånd från Damaskus. Anledningen var dels att den södra fronten nu var prioriterad dels att Sovjetunionen hotade blanda sig i kriget direkt.¹⁸⁸ Den 21:a oktober återtog israeliska markförband Mount Hermon¹⁸⁹ och den 22:a accepterade Syrien ett eldupphör föreslaget av FN.¹⁹⁰

3.2.7 IDF:s motoffensiv i Sinai (14 – 20 oktober) – Hur agerade Israel?

Den 10:e oktober bestämde det israeliska Södra kommandot att en israelisk övergång av Suezkanalen skulle ske vid Deversoir, norr om *Great Bitter Lake*. Man bestämde att anfallet skulle ske efter en förväntad förnyad egyptisk offensiv och efter ytterliggare israeliska förstärkningar, dock senast den 14:e.¹⁹¹ Den 14:e avbröt också IDF anfallet på den norra fronten och skiftade IAF:s kraftsamlingsriktning till den södra fronten.¹⁹²

Israels agerande, 14:e – 15:e oktober

På morgonen den 14:e inledde Egypten sin offensiv. Nio brigader anföll mot passen i Khatmia, Giddi och Mitla. Anfallet understöddes i begränsad omfattning av EAF genom anfall mot i förväg bestämda mål. De egyptiska militära ledarna var medvetna om att ett anfall mot de starka israeliska försvarsställningarna sannolikt inte skulle leda till framgång. Men den alltmer ansträngda situationen för Syrien på den norra fronten gjorde anfallet nödvändigt. Det egyptiska anfallet fortsatte utanför brohuvudernas luftvärnsskydd. Samtidigt var EAF:s luftförsvaresresurser till stor del avdelade för skydd av de bakre delarna av eget territorium. Det innebär att IAF ostört kunde anfälla de egyptiska stridsvagnsförbanden.¹⁹³ Anledningen till att anfallet fortsatte utanför luftvärnsskärmen var att denna inte var tillräckligt rörlig. SA-6 var rörlig, men utan kombinationen med SA-2 och SA-3 (vilka var betydligt mindre rörliga)

¹⁸³ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 288.

¹⁸⁴ Cohen, 1994, s. 361.

¹⁸⁵ Dupuy, 1978, s. 461.

¹⁸⁶ Cordesman & Wagner, 1990, s. 27

¹⁸⁷ Ibid. s. 36.

¹⁸⁸ Herzog, *The Arab-Israeli Wars*, 1982, s. 299.

¹⁸⁹ Cordesman & Wagner, 1990, s. 28.

¹⁹⁰ Herzog, *The Arab-Israeli Wars*, 1982, s. 306.

¹⁹¹ Dupuy, 1978, s. 477ff.

¹⁹² Cordesman & Wagner, 1990, s. 27.

¹⁹³ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 290f.

reducerades effekten avsevärt. De arabiska markförbanden var rörliga, men skyddet av dess vertikala flank var det inte.¹⁹⁴

Det finns olika uppgifter om effekten av IAF:s anfall mot egyptiska markförband. Enligt de israeliska markförbanden påträffades ingen arabisk stridsvagn bekämpad av IAF. Emellertid uppgav en egyptiskt markdivisionschef efter kriget att han upplevde sig kraftigt begränsad av IAF:s hot. Så fort han lämnade skyddet av luftvärnsskärmen led han oacceptabelt stora förluster till följd av IAF:s anfall.¹⁹⁵ Israeliska mark- och flygstridskrafter slog gemensamt tillbaka det egyptiska anfallet. Förutom att IAF kunde verka i en relativt hotfri miljö bidrog också taktikutvecklingen inom de israeliska markförbanden till framgångarna i vad som var det största pansarslaget sedan andra världskriget. Över 1800 stridsvagnar deltog.¹⁹⁶ Den egyptiska offensiven resulterade i förlust av 200 stridsvagnar medan Israel förlorade 50 stycken. Förutom anfall mot egyptiska pansarförband genomförde IAF den 14:e förnyade anfall mot egyptiska flygbaser. Återigen utan större framgång.¹⁹⁷ En effekt av den egyptiska offensiven var att Israel inte kunde genomföra sitt planerade anfall den 14:e. Anslaget sköts upp till dagen efter.¹⁹⁸

På kvällen den 15:e kom det israeliska motanfallet, vilket blev vändpunkten på den södra fronten. Tre israeliska mekaniserade brigader och en fallskärmsjägarbrigad bröt igenom de egyptiska linjerna och nådde under natten fram till Suezkanalen vid norra kanten av *Great Bitter Lake*. Kanalen korsades med flottor och stridsbåtar. Den israeliska styrkan lyckades rycka fram väster om Suezkanalen och anföll egyptiska underhållslinjer och luftvärnsställningar. Den egyptiska ledningen fick inte kännedom om händelseutvecklingen, utan koncentrerade sig på att försvara brohuvudena mot israeliska anfall. När läget väl blev känt inledde egyptiska styrkor en motoffensiv resulterande i flera slag i området kring *Chinese Farm*.¹⁹⁹

Israels agerande, 16:e – 17:e oktober

Följande dagar fortsatte striderna med egyptiska anfall, från marken och luften, mot israeliska förband på båda sidorna av kanalen. Israel lyckades försvara sina positioner och etablera en lucka i den egyptiska luftvärnsskärmen, den så kallade *Deversoir Gap*.²⁰⁰ De israeliska markförbanden använde långräckviddigt 175 mm artilleri för att bekämpa de egyptiska luftvärnsförbanden.²⁰¹ Åtminstone tre luftvärnsbatterier, SA-2 och SA-6, slogs ut. Anfall på marken tvingade övriga egyptiska luftvärnsförband att retirera, varpå IAF kunde understödja en fortsatt israelisk markoffensiv.²⁰²

Egyptiska markförband försökte nu skära av de israeliska styrkorna som korsat kanalen i gränzonen mellan Egyptens 2:a och 3:e armé. Styrkor av brigadstorlek från dessa anföll nu norrut respektive söderut öster om Suezkanalen. Kraf-

¹⁹⁴ Givens, 2002, s. 36.

¹⁹⁵ Dupuy, 1978, s. 555.

¹⁹⁶ Ibid. s. 486ff.

¹⁹⁷ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 290f.

¹⁹⁸ Dupuy, 1978, s. 490.

¹⁹⁹ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 292f.

²⁰⁰ Ibid. s. 292f.

²⁰¹ Cordesman & Wagner, 1990, s. 36.

²⁰² Dupuy, 1978, s. 505, 552f.

tiga anfall från IAF lyckades förhindra att de israeliska förbanden skars av.²⁰³ Samtidigt fortsatte israeliska markförband offensiven genom att anfalla det egyptiska underhållet. Anfallet var framgångsrikt beroende på ett högt tempo, effektivt understöd från luften samt för att de mest kvalificerade egyptiska förbanden fanns på östra sidan av Suezkanalen.²⁰⁴

Från den 10:e oktober hade IAF intensifierat bekämpningen av den egyptiska luftvärnsskärmen. Anfallen riktades mot enskilda robotbatterier, ledningsorgan och spaningsradarstationer. IAF nyttjade nu nya störsändare och attackrobotar levererade av USA.²⁰⁵ IAF förändrade även stridstekniken från att ha omfattat anfall med fyra flygplan till anfall av divisionsstorlek. Denna teknik- och taktikanpassning visade sig framgångsrik.²⁰⁶ Luftvärnsförbanden vid Port Said anfölls upprepade gånger. Efter samtliga anfall var luftvärnsförbanden operativa igen inom några få timmar, bl a m h a sovjetiskt stöd. Den 17:e kom emellertid rapporter om att de var fullständigt utslagna. De metodiska anfallen mot flankerna av luftvärnsskärmen hade börjat ge resultat. Under fyra dagar, från den 16:e till den 20:e, avdelades mer av IAF:s resurser till att anfalla luftvärnsförband än till understöd av markförbanden. IAF förstörde 43 luftvärnsbatterier och markförbanden 11. Därmed hade det egyptiska luftvärnssystemet paralyserats och utgjorde inte längre ett allvarligt hot för IAF. Därefter kunde IAF med större framgång understödja markförbandens anfall.²⁰⁷

Israels agerande, 18:e – 20:e oktober

Fram till och med nu hade EAF flugit ca 4000 flygföretag och förlorat över 100 flygplan. Det innebar att tillgängligheten för flygföretag nedgick och uthålligheten var avsevärt reducerad. Samtidigt ansåg man att de israeliska framgångarna och utvidgningen av *Deversoir Gap* endast kunde mötas med flygstridskrafter. Därför kraftsamlade EAF den kommande veckan på att fylla luckan i den egna luftvärnsskärmen och därmed skydda sina markförband.²⁰⁸ IAF kunde nu lättare anfalla egyptiska flygplan och förorsakade EAF stora förluster.²⁰⁹ Den 18:e utbröt stora luftstrider över *Deversoir Gap* under vilka ca 20 egyptiska flygplan sköts ned.²¹⁰

Den 18:e och 19:e korsade en israelisk division Suezkanalen och utökade brohuvudet vid *Deversoir*. Fortsatt framryckning skedde söderut parallellt med *Great Bitter Lake*.²¹¹ Egypten hade emellertid låtit några luftvärnsbatterier förbli tysta och därmed intakta. Dessa utgjorde ett hot mot IAF:s understöd av markoffensiven. Den 18:e oktober fick en israelisk brigad order att anfalla dessa varvid tre luftvärnsbatterier slogs ut.²¹² För att undvika ytterligare bekämpningar drogs kvarvarande batterier söder om *Great Bitter Lake* tillbaka. Därmed blev de egyptiska förbanden exponerade för anfall från IAF.²¹³ IAF hade

²⁰³ El-Badri, El-Magdoub & El-Din Zohdy, 1978, s. 104f.

²⁰⁴ Cordesman & Wagner, 1990, s. 36.

²⁰⁵ Agrell, 1974, s. 26. Se även Creveld, Canby & Brower, 1994, s. 182.

²⁰⁶ Willmott, 1981, s. 237.

²⁰⁷ Cohen, 1994, s. 368.

²⁰⁸ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 294f.

²⁰⁹ Cohen, 1994, s. 373.

²¹⁰ Dupuy, 1978, s. 515.

²¹¹ Cordesman & Wagner, 1990, s. 33f.

²¹² Dupuy, 1978, s. 515.

²¹³ El-Badri, El-Magdoub & El-Din Zohdy, 1978, s. 111.

nu luftöverlägsenhet över fronten och kunde både understödja egna markförband samt effektivt skydda dessa från anfall av EAF.²¹⁴ Den 19:e till 21:a flög IAF närmare 1000 uppdrag till understöd av markförbandens offensiv söder och väster om *Great Bitter Lake*.²¹⁵

Det israeliska genombrottet syftade till att innesluta den egyptiska 3:e armén. Vägen mellan Kairo och Suez skars av den 20:e.²¹⁶ En division anföll söderut längs den västra stranden av *Great Bitter Lake*. Anfallet genomfördes med effektivt understöd från IAF.²¹⁷ Markförbanden anföll även norrut från *Deversoir*. Detta anfall avstannade dock tämligen snabbt.²¹⁸

3.2.8 Analys av IDF:s motoffensiv i Sinai relativt indikatorerna

Analysen genomförs först relativt varje enskild indikator, för att sedan vägas in i en sammanfattande slutsats avseende manöverkrigföring under IDF:s motoffensiv i Sinai.

1. Systemcheck

Samordningen av israeliska mark- och flygstridskrafter och den operativa manövern mot den egyptiska luftvärnsskärmen ledde till en paralysering av det egyptiska luftvärnssystemet. En paralysering som förstörde balansen inom det egyptiska defensiva systemet (markförband, luftvärn och flyg) och tvingade EAF till att agera under ofördelaktiga villkor.

2. Operationskonst

Från den 14:e skiftade IDF:s kraftsamling till den södra fronten. Operationskonsten bestod här i val av plats och under vilka förutsättningar en israelisk offensiv över Suezkanalen skulle ske. En taktisk aktivitet som emellertid fick skjutas upp på det förnyade egyptiska anfallet den 14:e. Prioriteringen av anfall mot luftvärnsskärmen, från både marken och luften, kan uppfattas som operationskonst. Försöken att innesluta den egyptiska 3:e armén ser jag som utövande av operationskonst riktad mot den strategiska målsättningen.

3. Samordning

Det egyptiska anfallet utanför luftvärnsskärmen den 14:e medgav att Israel effektivt kunde nyttja stridsrummets samtliga flanker och därmed slå tillbaka det egyptiska anfallet. IAF:s anfall mot de egyptiska markförbanden vilka försökte skära av de israeliska styrkorna väster om Suezkanalen är exempel på samordning.

4. Samverkande funktioner

Det finns flera exempel på samverkande funktioner. Att låta markförbandens artilleri bekämpa de orörliga luftvärnsförbanden och därmed öppna stridsrummets vertikala flank för understöd från IAF är ett. Ett annat är att en israelisk brigad slog ut de tre uppdykande luftvärnsbatterierna vid *Great Bitter Lake* den 18:e.

5. Förskjutning

De israeliska framgångarna på den norra fronten och därpå följande syriska påtryckningar att Egypten skulle fortsätta anfallet österut tolkar jag som en

²¹⁴ Agrell, 1974, s. 28.

²¹⁵ O'Ballance, 1991, s. 300.

²¹⁶ Cordesman & Wagner, 1990, s. 33f.

²¹⁷ Dupuy, 1978, s. 523f.

²¹⁸ Agrell, 1974, s. 28, 30.

psykologisk förskjutning. De egyptiska ledarna uppfattade sina handlingsalternativ som begränsade och inledde ett anfall under ogynnsamma förhållanden. Nya vapen och störsändare i kombination med utveckling av stridstekniken reducerade det egyptiska markbaserade luftförsvarets fördelar gentemot IAF.

6. Angripa fiendens svaga sidor

Den begränsade rörligheten för luftvärnsförbanden var en svag sida hos de egyptiska markstridskrafterna. Detta utnyttjades flera gånger av IDF. Dels när det egyptiska anfallet den 14:e slogs tillbaka och vid markoffensiven västerut från den 16:e. Den långsamma egyptiska beslutscykeln var en svaghet som ledde till att IDF:s kanalövergång inte uppmärksammades i tid. Därmed koncentrerade Egypten försvaret till fel område.

7. Manöver

Markförbandens anfall mot egyptiska luftvärnsförband i kombination med ökad effekt av IAF:s anfall mot luftvärnsskärmens flanker uppfattar jag som en lyckad operativ manöver. Det medförde också att EAF i större utsträckning utmanade IAF över Suezkanalen, något som ledde till stora egyptiska förluster. Den fortsatta bekämpningen av egyptiska flygbaser resulterade dock inte i någon nämnvärd effekt.

8. Initiativ

I och med IDF:s anfall den 15:e återtog Israel initiativet på den södra fronten, vilket förstärkte effekten av den långsamma egyptiska beslutscykeln.

3.2.9 Slutsats – IDF:s motoffensiv i Sinai

Under IDF:s motoffensiv i Sinai ökar inslaget av manöverkrigföring markant avseende luftmaktens nyttjande. Israeliska framgångar på den norra fronten ledde till en psykologisk förskjutning där Egypten upplevde sig tvingade att anfalla utanför luftvärnsskärmen. Operationskonsten gör sig gällande genom Israels motanfall samt prioriteringen av anfällen mot luftvärnsskärmen. Det resulterade i att IDF övertog initiativet. Samordningen av mark- och luftstridskrafter med nyttjandet av samverkande funktioner bidrog till att paralysera det egyptiska luftvärnssystemet varvid balansen inom det egyptiska defensiva systemet förstördes. Egyptiska svagheter, i form av en långsam beslutscykel och orörliga luftvärnsförband, utnyttjades. Detta möjliggjordes genom teknisk och taktisk utveckling inom IAF samt genom taktisk utveckling inom markförbanden. Trots upprepade misslyckanden att slå ut EAF på marken kunde IAF ändå dominera luftrummet. Därmed kunde stridsrummets samtliga flanker effektivt exploateras i ett allt högre tempo. Utövandet av operationskonst tar sig också uttryck i försöken att innesluta den egyptiska 3:e armén.

3.2.10 Krigets avslutning 21:a – 24:e oktober

Nedan sammanfattas kort krigsutvecklingen mellan den 21:a och 24:e oktober, samt avslutningen av kriget på den södra fronten. Denna händelseutveckling analyseras inte.

Striderna intensifierades och den 21:a oktober hade mer än 250 israeliska stridsvagnar och 10 000 man korsat Suezkanalen. *Deversoir Gap* nyttjades av IAF till att understödja markstridskrafterna. Den 22:a oktober uppmanades parterna till eldupphör genom en FN-resolution. Efter en kort minskning av stridigheterna fortsatte dock bägge sidor kriget. Israel lyckades innesluta Eyp-

tens 3:e armé, öster om kanalen vid Suez.²¹⁹ Utvecklingen ledde till att Sovjetunionen hotade att avbryta stridigheterna genom att skicka egna trupper till området. USA krävde då att Israel skulle avbryta sitt anfall. Israel fortsatte dock sin offensiv till den 24:e, då ett slutligt eldupphör trädde i kraft. De egyptiska 2:a och 3:e arméerna stod då fortfarande i Sinai, samtidigt som israeliska förband behärskade delar av egyptiskt territorium och hade omringat Egyptens 3:e armé.²²⁰

Trots Israels militära seger resulterade kriget ändå i en politisk seger för åtminstone Egypten. Fredsavtalet innebar nämligen att Israel tvingades avstå de tidigare ockuperade områdena i Sinai.²²¹

3.3 Slutsatser

3.3.1 Manöverkrigföring under Yom-Kippur kriget

Inledningsvis finns få tecken på manöverkrigföring med luftmakt från Israels sida. Anfallet på strategiska mål i Syrien kan möjligen ses som ett försök att förorsaka systemchock. När det gäller att forma stridsrummet misslyckades försöken till förskjutning. Man angrep fiendens starka sidor och samtidigt misslyckades den operativa manövern. En bidragande orsak till IAF:s problem och de inledande stora förlusterna var markförbandens oförmåga att stå emot den arabiska markoffensiven. Det berodde delvis på de inledande ogynnsamma styrkeförhållandena samt på en underskattning av artilleriets och infanteriets betydelse. Det innebar att IAF i stor utsträckning tvingades understödja markförbanden, utan att först ha säkrat dominans av den vertikala flanken över Golanhöjden och Suezkanalen. Därmed fanns heller inte möjlighet att nå ett avgörande direkt. Däremot ledde operationskonsten och fokuseringen till den norra fronten, av både luft- och markstridskrafter, till att Syrien ändå kunde besegras relativt tidigt. I slutet av krigets inledningsskede märks tecken på ett förändrat beteende genom ett nytt uppträdande från IAF och en ökad samordning mellan mark- och flygstridskrafter.

Under IDF:s motoffensiv Sinai finns stora inslag av manöverkrigföring. En psykologisk förskjutning uppnåddes genom utövandet av Operationskonst. Det egyptiska luftvärnssystemet paralyserades genom en operativ manöver och genom att nyttja samverkande funktioner mellan mark- och flygstridskrafter. Därmed förstördes balansen i det egyptiska defensiva systemet. Vidare formades stridsrummet genom utnyttjandet av fiendens svagheter samt genom teknik- och stridsteknikutveckling. Resultatet blev en israelisk luftöverlägsenhet över området runt Suezkanalen. Genom en ökad samordning av mark- och flygstridskrafter, ett övertag av initiativet samt ett därpå följande högt tempo kunde ett avgörande nås.

3.3.2 Framgångsfaktorer för israelisk luftmakt

Under Yom-Kippur kriget kunde Israel inte upprepa framgången från Sexdagarskriget och slå ut de arabiska flygstridskrafterna på marken. Orsakerna står att finna i politiska begränsningar avseende ett föregripande anfall. Men också till stor del i oförmågan att effektivt bekämpa flygbaser och fortifikatoriskt skyddade flygplan. Markförbandens oförmåga att stå emot det arabiska anfallet

²¹⁹ Nordeen & Nicolle, 1996, s. 296f.

²²⁰ Ibid. s. 299.

²²¹ Sverre Diesen, *Militär strategi*, Oslo, Cappelen Akademisk Forlag, 2000 (1998), s. 53.

ledde till ett kraftsplittrat och närmast desperat nyttjande av IAF. Araberna hade initiativet och IAF kunde inledningsvis inte etablera luftöverlägsenhet vare sig över Golanhöjden eller över Suezkanalen. Det resulterade i betydande förluster utan nämnvärda framgångar. Därmed hade IDF stora problem både på marken och i luften.

Det som vände utvecklingen till Israels fördel och som därmed kan betraktas som framgångsfaktorer, sett ur ett luftmaktsperspektiv, var enligt min uppfattning följande:

- Operationskonstens utövande.
- Samordning av mark- och luftstridskrafter inom stridsrummets samtliga flanker, inkluderande samverkande funktioner.
- Förmåga att utveckla stridsteknik och använda ny teknik.
- En upplösning av det egyptiska defensiva systemet, genom manövrer och förskjutning
- Etablering av egen luftöverlägsenhet
- Erövrandet av initiativet och ett därpå följande högt tempo.

Jag kan konstatera att ovanstående framgångsfaktorer stämmer väl överens med manöverkrigföringens kännetecken för luftmakt, enligt avsnitt 2.4. Min analys av Yom-Kippur kriget fokuserar som tidigare nämnts på operativ och taktisk nivå. Det är dock på sin plats att påpeka att Israel trots framgångarna i stridsrummet ändå måste betraktas som förlorare politiskt.

3.4 Reliabilitet och validitet

Reliabiliteten (tillförlitligheten hos mätinstrumentet) och validiteten (om man mäter det som avses mätas) förtjänas att kommenteras.²²²

Indikatorerna är framtagna av mig själv. Det innebär att mätinstrumentet är oprövat. Därmed skulle reliabiliteten kunna ifrågasättas. Emellertid föregås identifieringen av indikatorerna av en analys vilken ger dem en spårbarhet tillbaka till manöverteorins kärna. Trots att indikatorerna är unika för denna uppsats anser jag därför att slutsatserna är reliabla.

I avsnitt 1.6 respektive 2.4.1 redovisas svagheter i det empiriska materialet samt behovet av att reducera antalet indikatorer i analysen. Det medför att alla aspekter av kriget inte behandlas. Den viktigaste av dessa är ledningsfilosofin och ledarskapet så som det faktiskt utövades. Enligt min uppfattning kan en analys av ledningsfilosofin leda till ytterligare slutsatser, som förstärker eller reducerar graden av manöverkrigföring under Yom-Kippur kriget. Jag bedömer dock att karaktären på mina slutsatser medför att en sådan analys inte stjälpes dessa. Uppsatsens validitet kan således sägas vara god.

Det finns en viss diskrepans avseende fakta mellan olika militärhistoriska källor. Dessa redovisas tillsammans med tabellerna i bilaga 3. Diskrepansen är inte av den arten att slutsatserna påverkas.

²²² Ejvegård, 1996, s. 67f.

4. DISKUSSION

Syftet med detta kapitel är att öka förståelsen för hur luftmakt kan nyttjas i gemensamma operationer samt diskutera huruvida framgångsfaktorerna för israelisk luftmakt kan generaliseras till modern luftmakt.

Inledningsvis refererar jag kort aktuella uppfattningar om luftmaktens roll vid modern konventionell krigföring. Därefter presenterar jag erfarenheterna från Irakkriget 2003 sett ur ett brittiskt perspektiv. Avsnittet följs av en diskussion baserad på de i avsnitt 3.3.2 identifierade framgångsfaktorerna för israelisk luftmakt och de brittiska erfarenheterna. Diskussionen leder fram till svar på frågan avseende generalisering. Slutligen lämnar jag förslag till fortsatt forskning samt gör en avslutande reflektion på uppsatsen.

4.1 Modern luftmaktsteori

Enligt professor Rekkedal kan förmågan att erhålla luftöverlägsenhet antas vara av central betydelse för framgång i modern konventionell krigföring. Analyser av krigen i Mellanöstern, Falklandskriget, Kuwaitkriget och kriget i Kosovo pekar entydigt i den riktningen.²²³ Han hävdar också att luftmakt kommer att få allt större betydelse för manöverkrigföring. Anledningen är den ökade effektiviteten som modern vapentechnik medfört, precisionsvapen mot hårda mål samt ökad räckvidd.²²⁴ Luftmakt kan därför alltmer betraktas som ett operativt vapensystem. Förutom att bekämpa lednings- och logistikfunktioner kan luftmakt numera slå ut de flesta taktiska vapensystem inom hela operationsområdet. Resultatet blir att delar av fiendens huvudstyrka kan bekämpas innan den kan påbörja sin egen stridsinsats.²²⁵

Det förefaller råda stor enighet om vikten av luftöverlägsenhet och betydelsen av precisionsbekämpning. Dessa lyftes fram som centrala faktorer vid nyttjandet av luftmakt även under luftmaktseminariet vid FHS under januari 2004.²²⁶

Ett relativt nytt begrepp inom krigskonsten, i synnerhet luftkrigföring, är det effektbaserade insatskonceptet *Effects-Based Operations* (EBO). Istället för fysisk förstörelse utgår konceptet från vilken effekt man vill uppnå mot ett visst mål i stridsrummet. Syftet är att kunna påverka fiendens uppträdande. EBO baseras på fiendens svagheter och vilken effekt som fordras för att kunna utnyttja dessa.²²⁷ Enligt Group Captain Christopher Finn, *Director Defence Studies, RAF*, är det mer relevant att tala om ett *Effects-Based Approach*. D v s ett förhållningssätt till hur strategiska och operativa mål kan uppnås. Även andra maktmedel än militära beaktas i hög utsträckning, då det strategiska målet står i centrum. Han anser vidare att denna *Effects-Based Approach* kan betraktas som en utveckling av manöverkrigföring ur ett luftmaktsperspektiv.²²⁸

²²³ Rekkedal, "Grunden till modern manöverkrigföring", 2003, s. 200.

²²⁴ Rekkedal, *Modern krigskonst, Militärmakt i förändring*, 2002, s. 320.

²²⁵ Ibid. s. 253, 320.

²²⁶ AirVice Marshal Tony Mason, Dr Alan Stephens & Col/Dr Philip S Meilinger, föreläsningar på FHS, 2004-01-26.

²²⁷ Peter W Gray, *British Air Power*, Swindon, Ministry of Defence, Defence Studies, 2003, s. 113.

²²⁸ Christopher Finn, föreläsning på *Shephards Air Power Conference*, London, 2004-01-29.

4.2 Irakkriget 2003

Finn presenterade Storbritanniens erfarenheter från Irakkriget vid *Shephard's Air Power Conference* i London, januari 2004. Han är också författare till en artikel på samma tema i den brittiska tidskriften *Air Power Review*.

Finn anser att EBO-tänkandet låg till grund för Irakkrigets genomförande på strategisk och operativ nivå.²²⁹ Med detta som bakgrund presenteras nedan Finns uppfattning av de fyra viktigaste erfarenheter från Irakkriget. Dessa är:²³⁰

- Den stora betydelsen av luftöverlägsenhet i operationsområdet. Detta medgav att både mark- och luftstridskrafter kunde agera relativt fritt från hot från fiendliga luftstridskrafter.
- Informationsöverlägsenhet medgav förmåga att hålla ett högre relativt tempo i operationen och därmed ta initiativet samt utnyttja uppkomna möjligheter.
- Det integrerade mark/luft kriget intog en central roll i avgörandet av kriget. Efter att tidigt ha erövat luftöverlägsenhet kunde flygstridskrafterna koncentrera sig på insatser mot marken, i nära samverkan med markstridskrafterna. Samverkan tog sig uttryck i integration snarare än separation av stridskrafter.
- Luftmakt kan uppnå vissa operativa och strategiska mål utan koordinering med andra stridskrafter.

Det bör påpekas att Irakkriget var speciellt av flera skäl. Den amerikanskt-brittiskt ledda koalitionen hade ett enormt numerärt övertag i luften samtidigt som förbandens operativa status var överlägsen motståndaren. Tekniknivån var också mycket olika. På koalitionen sida fanns tillgång till moderna precisionsvapen och ett effektivt nätverksbaserat ledningssystem.²³¹

Koalitionen besegrade relativt enkelt de reguljära irakiska förbanden, men i likhet med Israel under Yom-Kippur kriget, har man i nuläget problem med att slutföra kriget och vinna den politiska segern.

4.3 Diskussion

Kan de i avsnitt 3.3.2 identifierade framgångsfaktorerna för israelisk luftmakt generaliseras till modern luftmakt? Svaret är inte helt enkelt. Det beror på vilken uppfattning man har om krigets natur. Diskussionen tar utgångspunkt i en clausewitzisk tolkning av krigets natur. Det innebär att:²³²

- Kriget är en fortsättning av politiken med andra medel.
- Kriget utgör en treenighet bestående av: en blind naturkraft, ett fritt skapande sinne och det rena förståndet.
- Kriget är en dynamisk kamp mellan viljor.
- Ingen mänsklig verksamhet påverkas så mycket av slumpen som kriget.

²²⁹ Christopher Finn, "Air Aspects of Operation IRAQI FREEDOM", artikel i *Air Power Review*, Volume 6, Number 4, 2003, Royal Air Force, [Online].
<http://www.raf.mod.uk/downloads/documents/airpowerwint03.pdf> [2004-03-29]. s. 18.

²³⁰ Ibid. s. 17, 19.

²³¹ Ibid. s. 16.

²³² Carl von Clausewitz, *Om kriget*, (översättning och granskning av: Hjalmar Mårtenson, Klaus-Richard Böhme & Alf W Johansson), Stockholm, Bonnier Fakta Bokförlag AB, 1991, s. 42, 44, 29, 40, 79.

- Friktioner kommer att uppstå under krig

Sammantaget innebär det att kriget till sin natur är oförutsägbart och icke-linjärt. Att direkt generalisera slutsatser från ett krig till att vara allmängiltiga principer för framtida krig betraktar jag därför som en förenkling av verkligheten. Emellertid bör slutsatser från olika krig kunna jämföras och diskuteras för att på så sätt öka förståelsen för krigskonstens utövande.

Det finns både likheter och skillnader mellan de israeliska framgångsfaktorerna från Yom-Kippur kriget och de brittiska erfarenheterna från Irakkriget. Jag väljer att nedan diskutera faktorerna: kontroll av luftrummet, samordning, tempo samt luftmaktens autonoma roll.

4.3.1 Kontroll av luftrummet

Den stora betydelsen av luftöverlägsenhet är central både som framgångsfaktor för israelisk luftmakt och som en brittisk erfarenhet från Irakkriget. Uppfattningen att luftöverlägsenhet är en nödvändighet för framgång i konventionell krigföring är inte ny. Den fördes fram redan av italienaren general Giulio Douhet i hans verk *Command of the Air* från 1921.²³³ Det stämmer också med RAF:s slutsatser från andra världskriget. Egen luftöverlägsenhet var en nödvändighet för att framgångsrikt kunna påverka kriget på marken.²³⁴ Därav torde det vara sannolikt att den som äger kontroll av luftrummet i ett framtida konventionellt krig kommer att ha en fördel som påverkar hela stridsrummet.

Emellertid kan sättet att uppnå luftöverlägsenhet komma att variera. IAF tvingades erövra luftöverlägsenheten genom att nöta ut fienden i luften och genom samordning med markstridskrafterna mot fientliga luftvärnsförband. Det skulle därmed kunna antas vara en slutsats att luftöverlägsenhet inte uppnås genom att bekämpa fientliga flygbaser. Det är emellertid fel slutsats. Istället är slutsatsen av konceptuell karaktär och innebär att fiendens kritiska sårbarheter ska attackeras. Under Yom-Kippur kriget var dessa inte arabernas flygbaser. Det kan skilja mellan olika krig. Exempelvis under Gulfkriget 1991 medgav utvecklingen av vapentechniken att irakiska flygplansbunkrar effektivt kunde förstöras av flygstridskrafter.²³⁵

4.3.2 Samordning

Samordning av mark- och luftstridskrafter, samt nyttjandet av samverkande funktioner, framstår som en viktig faktor från både Yom-Kippur kriget och Irakkriget. Enligt min uppfattning finns inga givna principer för hur detta ska ske.

Krigföring utövas inom ett fyrdimensionellt stridsrum; tre fysiska dimensioner samt tid. I detta stridsrum verkar olika stridskrafter med sina respektive styrkor och begränsningar. Samordningen bör syfta till att olika stridskrafterns främsta egenskaper tas tillvara samt att stridskrafterna kombineras så att deras respekti-

²³³ D R Mets, *The Air Campaign: John Warden and the Classical Airpower Theorists*, Maxwell Air Force Base, Alabama, Air University Press, 1998, s. 11.

²³⁴ Mungo Melvin, "The Land/Air Interface: An Historical perspective", essä i *Air Power 21; Challenges for the new century*, Peter W Gray (redaktör), London, Ministry of Defence, Defence Studies, 2000, s. 172, 174.

²³⁵ Stu Peach, "It's the Effect That Counts – The Strategic Effect of Air Power", essä i *British Air Power*, Peter W Gray (redaktör), Swindon, Ministry of Defence, Defence Studies, 2003, s. 59.

ve svagheter elimineras. Dessutom måste kombinationen ta hänsyn till fiendens styrkor och svagheter. Genom att den eftersträvade effekten i stridsrummet står i centrum kan synergieffekter skapas. T ex kan luftstridskrafternas snabbhet och räckvidd kompensera för markstridskrafternas begränsning i rörlighet. Medan luftstridskrafternas begränsade uthållighet kompenseras av markstridskrafternas förmåga till kontinuerlig närvaro.

Samordningen bör därför ta utgångspunkt i den eftersträvade effekten i stridsrummet samt fiendens styrkor och svagheter. Den kan därmed se olika ut i olika krig, och under olika skeden i ett krig. Centralt är däremot strävan att skapa synergieffekter.

4.3.3 Tempo

Ett högt tempo i operationen förutsätter en snabb beslutscykel. Det är också av största vikt att denna baseras på relevant information. En ledningsfilosofi baserad på uppdragstaktik understödjer ett högt tempo. Men tempo innebär också att snabbt kunna skifta operativt fokus. Det förutsätter sannolikt en viss grad av central ledning, men med ett decentraliserat genomförande. Genom att hålla ett högre tempo än motståndaren kan initiativet tas eller bibehållas samt uppkomna möjligheter utnyttjas och fienden bringas ur balans.

Under både Yom-Kippur kriget och Irakkriget lyckades segraren hålla ett högre tempo än motståndaren. Effekten kan konceptuellt jämföras med förskjutning. Fiendens styrkor blir irrelevanta och hans handlingsalternativ begränsas. Nära besläktat med tempo och initiativ är begreppet *timing*, vilket innebär att själv kunna bestämma vad som sker när i kriget. Det torde medföra att högsta möjliga tempo i operationen inte alltid är att föredra. Istället ska ett tillräckligt högt tempo leda till ett innehav av initiativet. Vilket utnyttjas till att med rätt *timing* kraftsamla mot fiendens svagheter.

4.3.4 Luftmaktens autonoma roll

Under Yom-Kippur kriget spelade luftmakten ingen autonom roll. Försök gjordes med strategiska anfall, vilka måste anses som misslyckade. Under Irakkriget uppnådde emellertid luftmakten vissa operativa och strategiska mål autonomt. Frågan om ett strategiskt eller taktiskt nyttjande av luftmakt är lika gammal som luftmakten självt.²³⁶ Med tanke på utvecklingen av precisionsvapen och luftmaktens räckvidd torde frågan framöver bli än mer aktuell. Min slutsats är att vid konventionell krigföring måste luftmaktens autonoma roll beaktas, men den ska inte vara styrande för krigets genomförande. Istället bör hela stridsrummet, och den däri önskade effekten, vara styrande för samtliga stridskrafterns nyttjande.

4.4 Generalisering

I avsnitt 4.3 anger jag att en direkt generalisering av slutsatser från ett krig till att vara allmängiltiga principer för framtida krig är en förenkling av verkligheten. Jag diskuterar ändå faktorerna: kontroll av luftrummet, samordning, tempo och luftmaktens autonoma roll. Dessa faller ut som ett mönster, vilket rymmer

²³⁶ Begreppet ”strategiskt nyttjande” har genom historien ändrat betydelse. Under mellankrigstiden avsågs handlingar syftande till att bryta en nations motståndsvilja. Under det kalla kriget omfattade begreppet främst nukleära insatser. Exempel på en modern tolkning är insatser som syftar till att sätta press på motståndarens beslutsfattare och beslutsfattningsprocess. Se vidare i: Försvarsmakten, *Doktrin för luftoperationer*, Stockholm, Högkvarteret, 2004, s. 49.

både de israeliska framgångsfaktorerna och de brittiska erfarenheterna. Jag anser att dessa är centrala avseende luftmaktens roll i modern konventionell krigföring. Resultatet av mitt resonemang är att de israeliska framgångsfaktorerna inte kan generaliseras till att vara principer för hur modern luftmakt bör nyttjas vid konventionell krigföring. Ovan nämnda fyra faktorer representerar emellertid områden som måste beaktas vid nyttjandet av luftmakt. Min övergripande slutsats av diskussionen är därför följande hypotes:

Kontroll av luftrummet, samordning, tempo samt luftmaktens autonoma roll är centrala faktorer för luftmaktens nyttjande vid konventionell krigföring.

Hur dessa faktorer ska beaktas kommer däremot att variera mellan olika krig.

4.5 Fortsatt forskning

Det finns en viss överensstämmelse mellan mina slutsatser avseende israeliska framgångsfaktorer från Yom-Kippur kriget och de brittiska erfarenheterna från Irakkriget. Diskussionen mynnar ut i formuleringen av hypotesen ovan. Samtidigt hävdar jag att framgångsfaktorerna inte går att generalisera. Det vore därför intressant att pröva hypotesen genom att analysera luftmaktens roll ur ett manöverteoretiskt perspektiv under andra konventionella krig. Enligt min uppfattning kan sådana analyser ytterligare öka förståelsen för luftmaktens roll vid konventionell krigföring.

4.6 Avslutande reflektion

Syftet med denna uppsats är att undersöka i vilken omfattning Israel använt sig av manöverkrigföring vid nyttjandet av luftmakt. Uppsatsen har också som målsättning att, ur ett manöverteoretiskt perspektiv, öka förståelsen för användandet av luftmakt i gemensamma operationer. Syftet är uppnått genom svaren på frågeställningarna, enligt avsnitt 2.4, 3.3.1, 3.3.2 och 4.4. Målsättningen uppfylls genom avsnitt 2 och 4. Formuleringen av hypotesen i avsnitt 4.4 förtydligas att kommenteras.

Det är intressant att analysera gamla krig ur olika perspektiv och jämföra med moderna krig. Syftet är inte att formulera principer eller skapa regler för krigföring. Hypotesen enligt avsnitt 4.4 ska betraktas som ett försök att öka förståelsen för luftmaktens nyttjande. Att genom fortsatt forskning förkasta eller stärka hypotesen är inte viktigt i sammanhanget. Men genom att pröva hypotesen kan förståelsen för luftmakt öka. Enligt min uppfattning är detta kärnan i militärteorin: att öka förståelsen för krigskonsten, dock inte att bevisa hur krigskonst ska bedrivas. Militärteori och krigskonst är därmed objekt som inte kan beskrivas i naturvetenskapliga termer. De är istället objekt som ska studeras i syfte att förstå relationen mellan mål, medel och metoder. I sammanhanget är det relevant att anknyta till Clausewitz syn på militärteori:

*"Teorin ska fostra den blivande fältherrens intellekt.... Den ska därmed inte följa honom på slagfältet."*²³⁷

²³⁷ Clausewitz, 1991, s. 103.

5. SAMMANFATTNING

Ett lands krigföringsförmåga kan sägas vila på fysiska, moraliska och konceptuella faktorer. Inom ramen för de konceptuella faktorerna är manöverteori och manöverkrigföring begrepp som används flitigt i Sverige. Samtidigt har luftmaktens betydande roll vid konventionell krigföring aktualiserats under bl a Gulfkriget 1991, Kosovo 1999, Afghanistan 2002, och Irakkriget 2003.

Israel är ett land vilket av vissa uppfattas som ledande inom manöverkrigföring och som dessutom varit mycket aktivt vid nyttjandet av luftmakt. Genom att studera hur Israel nyttjat luftmakt kan därför förståelsen för manöverkrigföring med luftmakt öka.

Uppsatsen behandlar Yom-Kippur kriget ur ett luftmaktsperspektiv. Mitt syfte är att undersöka i vilken omfattning Israel använt sig av manöverkrigföring vid nyttjandet av luftmakt. Uppsatsen har också som målsättning att öka förståelsen för användandet av luftmakt i gemensamma operationer.

Manöverkrigföring är ett begrepp i hög grad förknippat med markoperativ verksamhet. Därför gör jag inledningsvis en relativt omfattande analys av manöverteori och manöverkrigföring. Syftet är att fastställa vad manöverkrigföring innebär för luftmakt. Det sker genom att analysera relevant militärteori inom området. Därefter fastställer jag indikatorer vilka kännetecknar manöverkrigföring för luftmakt. Teoriavsnittet följs av analysen av Yom-Kippur kriget. Analysen inriktas på att fastställa förekomsten av ovan nämnda indikatorer. Uppsatsens omfattning medför att endast krigets inledning och Israels avslutande offensiv i Sinai analyseras. Avslutningsvis diskuterar och jämför jag de i analysen identifierade framgångsfaktorerna för israelisk luftmakt med de brittiska erfarenheterna från Irakkriget. Syftet är här att försöka generalisera de israeliska framgångsfaktorerna till modern luftmakt.

Teoriavsnittet behandlar först manöverteori och manöverkrigföring som fenomen. Jag konstaterar att manöverkrigföring är en metod att föra krig på, medan manöverteori är metodens teoretiska fundament. Centrala bidragsgivare till modern manöverkrigföring är det tyska *Blitzkrieg* konceptet och den ryska ”Striden på djupet”. *Blitzkrieg* innebar att rörliga pansarförband, ledda genom uppdragstaktik och understödda av flygstridskrafter, bryter igenom fiendens linjer och rullar upp dennes flanker. ”Striden på djupet” utgick från en systemsyn på kriget. Krigföringen syftade till en upplösning av fiendens system och en därpå följande systemchock. Det uppnås genom samtidiga attacker över hela fiendens djup i ett högt tempo. Av betydelse för manöverkrigföring är också USA:s *AirLand Battle* koncept från 1980-talet, vilken kan uppfattas som US Armys markoperationalisering av manöverteorin som en del av gemensamma operationer. Konceptet bygger på fyra huvudprinciper: initiativ/flexibilitet, djup, tempo och synkronisering.

Från ovanstående utgångspunkt analyserar jag militärteoretiska verk av bl a John Boyd, William S Lind, Robert R Leonhard och H T Hayden. Analysen resulterar i en operationalisering av manöverteorin i form av indikatorer vilka kännetecknar manöverkrigföring. Jag delar in dessa i tre grupper: mål, metod och medel enligt nedanstående:

Mål	Metod	Medel
Förmå fienden att ge upp Systemchock	Angripa viljan Angripa fiendens svaga sidor Operationskonst Initiativ Förskjutning Uppdragstaktik Samverkande funktioner Manöver	Snabb beslutscykel Tempo Offensivt agerande Innovativt agerande Reserver Eldkraftens användande Timing

5.1 Slutsatser; manöverkrigföring för luftmakt

Med ovanstående indelning som grund analyserar jag två militärteoretiker vilka uttryckligen behandlat manöverkrigföring för luftmakt, William S Lind och Martin van Creveld. Dessutom analyserar jag verk av Thomas A Cardwell III och Robert Givens, vilka efter diskussion med professor Rekkedal kan definieras som manöverteoretiskt orienterade. Resultatet av denna analys leder fram till slutsatsen att det inte finns något motståndsförhållande mellan manöverkrigföring för luftmakt och de ovan nämnda indikatorerna. Luftmaktsperspektivet medför emellertid ett ökat behov för koordinering av striden i gemensamma operationer, varför indikatorn samordning tillförs. Dessutom framstår indikatorerna i gruppen metod som mest betydelsefulla samt målet systemchock som centralt.

Krigföring med det operativa målet att utsätta fienden för systemchock samt baserad på indikatorerna i gruppen metod, med tillägg av samordning, utgör därmed min uppfattning om vad manöverkrigföring innebär för luftmakt.

Inför analysen av Yom-Kippur kriget gör jag en djupare analys av indikatorerna, i syfte att harmonisera dessa med mitt empiriska material. Resultatet är att indikatorerna Uppdragstaktik och Angripa viljan inte används i kommande analys.

5.2 Yom-Kippur kriget

Jag analyserar två skeden i Yom-Kippur kriget. Dels krigets inledning (6 – 9 oktober) och dels IDF:s motoffensiv i Sinai (14 – 20 oktober).

Kriget inleddes på morgonen den 6:e oktober 1973 genom ett samtidigt och överraskande anfall. I söder anföll Egypten över Suezkanalen, i norr invaderade Syrien Golanhöjden. Egypten lyckades etablera brohuvuden öster om kanalen och övergick till ett defensivt uppträdande där markförbanden försvarades främst av en kvalificerad och omfattande luftvärnsskärm. Syrien integrerade också luftvärnsförband i sitt anfall in på Golanhöjden och nådde tidigt nästan ända fram till Galiléesjön och Jordanfloden.

Krigets inledning

Israel misslyckades inledningsvis att stå emot de arabiska anfällen. Försök att slå ut EAF och SAF på marken gjordes tidigt, men utan framgång. Arabernas framgång på marken medförde att IAF tvingades understödja markförbanden utan att först ha säkrat den vertikala flanken över Golanhöjden och Suezkana-

len. Egyptiska och syriska luftvärnsförband orsakade därför IAF stora förluster. IDF valde tidigt att prioritera den norra fronten. De kunde, trots problemen enligt ovan, relativt snabbt besegra Syrien.

IDF:s motoffensiv i Sinai

Syriens problem föranledde Egypten att anfälla utanför luftvärnsskärmen. Ett anfall som IAF och israeliska markförband samordnat kunde besegra. På den södra fronten kraftsamlade nu IAF på luftvärnssystemets svaga punkter, dess utkanter. Den 15:e oktober kom det israeliska motanfallet. Genom att med markförbanden skapa en lucka i det egyptiska luftvärnssystemet kunde IAF understödja anfallet. Israel hade nu initiativet och kunde nyttja stridsrummets samtliga flanker i ett allt högre tempo. IDF lyckades till slut innesluta den egyptiska 3:e armén vid Suez innan USA förmådde Israel att avbryta offensiven.

5.2 Slutsatser; manöverkrigföring under Yom-Kippur kriget

Under krigets inledning visade Israel få tecken på manöverkrigföring med luftmakt. Araberna anföll på två fronter samtidigt med stor kraft. Det medförde att initiativet låg på araberna sida. IAF:s svar var kraftsplittrat och ledde till stora förluster. Försöken till en operativ manöver, att slå ut de arabiska flygbaserna, misslyckades. IAF kunde inte dominera den vertikala flanken, vilket försvårade ett effektivt nyttjande av stridsrummet. Det finns få tecken på samordning mellan mark- och luftstridskrafter. Det som kan lyftas fram som positivt är operationskonsten och fokuseringen på den norra fronten. Mot slutet av skedet märks också tecken till förändring på den södra fronten. IAF:s anfall mot den egyptiska luftvärnsskärmen kraftsamlas mot dess svaga punkt. Samtidigt som samordningen mellan mark- och luftstridskrafter ökar.

Under IDF:s motoffensiv i Sinai finns stora inslag av manöverkrigföring. Framgångarna på den norra fronten ledde till en psykologisk förskjutning vilken tvingade Egypten att anfälla utanför luftvärnsskärmen. Operationskonsten gör sig gällande genom val av tid och plats för ett israeliskt motanfall över Suezkanalen, samt genom prioriteringen av anfall mot luftvärnsskärmen. Samordningen mellan mark- och luftstridskrafter ökar markant, inklusive användandet av samverkande funktioner. Dessutom utnyttjades egyptiska svagheter i form av en långsam beslutscykel och orörliga luftvärnsförband. Tillsammans med en taktisk och teknisk utveckling inom IAF ledde det till att balansen inom Egyptens defensiva system förstördes. Resultatet blev att IAF kunde dominera lufttrummet över Suezkanalen, varvid IDF kunde exploatera stridsrummets samtliga flanker i ett allt högre tempo.

5.3 Slutsatser; framgångsfaktorer för israelisk luftmakt

Det som enligt min mening vände kriget till Israels fördel och som därmed kan betraktas som framgångsfaktorer, ur ett luftmaktsperspektiv var följande:

- Operationskonstens utövande.
- Samordning av mark- och luftstridskrafter inom stridsrummets samtliga flanker, inkluderande samverkande funktioner.
- Förmåga att utveckla stridsteknik och använda ny teknik.
- En upplösning av det egyptiska defensiva systemet genom manövrer och förskjutning

- Etablering av egen luftöverlägsenhet
- Erövrandet av initiativet och ett därpå följande högt tempo.

5.4 Generalisering och avslutning

De brittiska erfarenheterna av Irakkriget 2003 kan sammanfattas som: den stora betydelsen av luftöverlägsenhet, informationsöverlägsenhet medför förmåga att hålla ett högt tempo och utnyttja uppkomna möjligheter, ökad integration av mark- och luftstridskrafter samt att luftmakt kan uppnå visa mål utan koordinering med andra stridskrafter.

Jag kan konstatera att framgångsfaktorerna för israelisk luftmakt i viss utsträckning överensstämmer med de brittiska erfarenheterna. Emellertid anser jag att krigets natur, oförutsägbart och icke-linjärt, medför svårigheter avseende generalisering. Slutsatserna från ett krig kan inte omformas till allmängiltiga principer för krigets genomförande.

Jag identifierar dock några centrala faktorer för luftmaktens nyttjande vid konventionell krigföring. Dessa är:

- Kontroll av luftrummet – Det förefaller sannolikt att den som äger kontroll av luftrummet i ett framtida konventionellt krig kommer att ha en fördel som påverkar hela stridsrummet. Detta uppnås genom att attackera fiendens kritiska sårbarheter, vilka kan skifta mellan olika krig.
- Samordning – Denna bör syfta till att olika stridskrafterns främsta egenskaper tas tillvara och att stridskrafterna kombineras så att deras respektive svagheter elimineras. Dessutom måste kombinationen ta hänsyn till fiendens styrkor och svagheter. Genom att den eftersträlvade effekten i stridsrummet står i centrum kan synergieffekter skapas.
- Tempo – Genom att hålla ett högre tempo än motståndaren kan initiativet tas eller bibehållas samt uppkomna möjligheter utnyttjas. Tempo innebär även att snabbt kunna skifta operativt fokus. Nära besläktat med tempo och initiativ är begreppet *timing*. Ett högre relativt tempo leder till ett innehav av initiativet. Vilket utnyttjas till att med rätt *timing* kraftsamla mot fiendens svagheter.
- Luftmaktens autonoma roll – Vid konventionell krigföring måste luftmaktens autonoma roll beaktas, men den ska inte vara styrande för krigets genomförande. Istället bör hela stridsrummet, och den däri önskade effekten, vara styrande för samtliga stridskrafterns nyttjande.

Jag anser att ovanstående faktorer är centrala avseende luftmaktens roll i modern konventionell krigföring. Dessa faller ut som ett mönster, vilket rymmer både de israeliska framgångsfaktorerna och de brittiska erfarenheterna. Resultatet av mitt resonemang är att de israeliska framgångsfaktorerna inte kan generaliseras till att vara principer för hur modern luftmakt bör nyttjas vid konventionell krigföring. Ovan nämnda fyra faktorerna representerar emellertid områden som måste beaktas vid nyttjandet av luftmakt. Min övergripande slutsats av diskussionen är därför följande hypotes:

Kontroll av luftrummet, samordning, tempo samt luftmaktens autonoma roll är centrala faktorer för luftmaktens nyttjande vid konventionell krigföring.

Hur dessa faktorer ska beaktas kommer däremot att variera mellan olika krig.

KÄLLFÖRTECKNING

Tryckta källor

- Agrell, Wilhelm, *Robotförsvar för luftherravälde?*, Folk och Försvars skriftserie *Försvar i nutid*, nr 6, Stockholm, Centralförbundet Folk och Försvar, 1974
- Bengtsson, Arne & Mattsson, Peter A (redaktörer), *Manöverkrigföring – metod eller tanke?*, Stockholm, Försvarshögskolan, Operativa institutionen, 2000
- Böhme, Klaus-R & Linton, Carl (redaktörer), *Air Power Doctrine and Technology*, Stockholm, Probus Förlag HB, 1996
- Cardwell, Thomas A III, *Airland Combat – An Organization for Joint Warfare*, Maxwell Air Force Base, Alabama, Air University Press, 1992
- Cedergren, Anders & Mattsson, Peter A (redaktörer), *Uppdragstaktik – En ledningsfilosofi i förändring*, Stockholm, Försvarshögskolan, Krigsvetenskapliga institutionen, 2003
- Claesson, Michael, Ericson, Lars & Mattsson, Peter A (redaktörer), *Manövertänkande – Essäer kring teori och praktisk tillämpning*, Stockholm, Försvarshögskolan, Operativa institutionen, 2001
- Clausewitz, Carl von, *Om kriget*, (översättning och granskning av: Hjalmar Mårtenson, Klaus-Richard Böhme & Alf W Johansson), Stockholm, Bonnier Fakta Bokförlag AB, 1991
- Cohen, Eliezer, *Israels Best Defense*, New York, Orion Books, 1994
- Cordesman, Anthony H & Wagner, Abraham R, *The Lessons of Modern War, Volume I*, Boulder, Colorado, Westview Press, 1990
- Creveld, Martin van, Canby, Steven L & Brower, Kenneth S, *Air Power and Maneuver Warfare*, Maxwell Air Force Base, Alabama, Air University Press, 1994
- Creveld, Martin van, *Command in War*, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1985
- Diesen, Sverre, *Militær strategi*, Oslo, Cappelen Akademisk Forlag, 2000 (1998)
- Dupuy, Trevor N, *Elusive Victory*, London, Macdonald and Jane's Publishers Ltd, 1978
- Ejvegård, Rolf, *Vetenskaplig metod*, Lund, Studentlitteratur, 1996 (1993)
- El-Badri, Hassan, El-Magdoub, Taha & El-Din Zohdy, Mohammed Dia, *The Ramadan War, 1973*, Dunn Loring, Virginia, T N Dupuy, 1978
- El-Shazly, Saad, *The Crossing of Suez*, London, Third World Centre for Research and Publishing, 1980
- Eshel, David, *The Yom Kippur war*, Hod Hasharon, Israel, Eshel-Dramit Ltd, 1978
- Försvarsmakten, *Doktrin för luftoperationer*, Stockholm, Högkvarteret, 2004
- Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, Stockholm, Högkvarteret, 2002

Givens, Robert P, *Turning the Vertical Flank*, Maxwell Air Force Base, Alabama, Air University Press, 2002

Gray, Peter W (redaktör), *Air Power 21; Challenges for the new century*, London, Ministry of Defence, Defence Studies, 2000

Gray, Peter W (redaktör), *British Air Power*, Swindon, Ministry of Defence, Defence Studies, 2003

Griess, Thomas E & Flint, Roy K, *The Arab-Israeli Wars, the Chinese Civil War and the Korean War*, Wayne, New Jersey, Avery Publishing Group, 1987

Hallion, Richard P, *Air Power Confronts an Unstable World*, London, Brassey's Ltd, 1997

Hammel, Eric, *SIX DAYS IN JUNE*, Pacifica, Californien, Pacifica Military History, 1992

Hammond, Grant T, *The Mind of War: John Boyd and American Security*, Washington D. C., Smithsonian Institution Press, 2001

Hayden, H T, *Warfighting*, London, Greenhill Books, 1995

Herzog, Chaim, *The Arab-Israeli Wars*, London, Arms and Armour Press Ltd, 1982

Herzog, Chaim, *The War of Atonement*, London, Weidenfeld and Nicolson Ltd, 1975

Kumaraswamy, P R (redaktör), *Revisiting the Yom Kippur War*, London, Frank Cass Publishers, 2000

Leonhard, Robert R, *The Art of Maneuver*, Novato, Californien, Presidio Press, 1991

Liddell Hart, B H, *Strategy*, New York, First Meridian Printing, Penguin Books, 1991 (1967)

Lind, William S, *Maneuver Warfare Handbook*, Boulder, Colorado, Westview Special Studies in Military Affairs, 1985

Magyar, Karl P, (redaktör), *Challenge and Response*, Maxwell Air Force Base, Alabama, Air University Press, 1994

Mersky, Peter, *Israeli Fighter Aces*, North Branch, Minnesota, Speciality Press, 1997

Mets, D R, *The Air Campaign: John Warden and the Classical Airpower Theorists*, Maxwell Air Force Base, Alabama, Air University Press, 1998

Nordeen, Lon O & Nicolle, David, *Phoenix over the Nile*, Washington D. C., Smithsonian Institution Press, 1996

O'Ballance, Edgar, *No Victor, no Vanquished*, Novato, Californien, Presidio Press, 1991

Pollack, Kenneth M, *Arabs at War*, Lincoln, Nebraska, University of Nebraska Press, 2002

Reich, Bernard & Goldberg, Joseph, *An Historical Encyclopedia of the Arab-Israeli Conflict*, Westport, Connecticut, Greenwood Publishing Group Inc, 1996

Rekkedal, Nils M (redaktör), *Luftmakt – en antologi*, Stockholm, Försvarshögskolan, Krigsvetenskapliga institutionen, 2003

Rekkedal, Nils M, *Modern krigskonst, Militärmakt i förändring*, Stockholm, Försvarshögskolan, Krigsvetenskapliga institutionen, 2002

Rekkedal, Nils M (redaktör), *Operationskonst*, Stockholm, Försvarshögskolan, Krigsvetenskapliga institutionen, 2003

The Times Comprehensive Atlas of the World, London, Times Books, 2000

Thompson R (redaktör), *War in Peace – An analysis of Warfare since 1945*, London, Orbis Publishing Ltd, 1981

Webbkällor

Echevarria, Antulio J II, *Fusing Airpower and Land Power in the Twenty-First Century*, Artikel i Aerospace Power Journal; 1999, [Online].

<http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/apj/apj99/fal99/echevar.htm>
[2003-08-13].

Online Map Creation, [Online].

http://www.aquarius.geomar.de/omc/omc_intro.html [2003-11-27].

Royal Air Force, *Air Power Review, Volume 6, Number 4, 2003*, [Online].

<http://www.raf.mod.uk/downloads/documents/airpowerwint03.pdf> [2004-03-29].

Royal Air Force, *AP3000 - British Air Power Doctrine*, [Online].

<http://www.raf.mod.uk/downloads/ap3000.html> [2003-08-14].

Muntliga källor

Finn, Christopher, föreläsning på Shephards Air Power Conference, London, 2004-01-29

Mason, Tony, föreläsning på FHS, 2004-01-26

Meilinger, Philip S, föreläsning på FHS, 2004-01-26

Rekkedal, Nils M, diskussion med författaren under perioden 2003-10 till 2004-05

Stephens, Alan, föreläsning på FHS, 2004-01-26

Tjøstheim, Inge, föreläsning på FHS 2002-11-12 och 2002-11-21

Referenslitteratur

Deptula, David A, *Effects-Based Operations: Change in the Nature of Warfare*, Virginia, Aerospace Education Foundation, 2001

Finn, Christopher (redaktör), *Effects Based Warfare*, London, Joint Doctrine and Concepts Centre, 2004.

ANNAN TEORIBILDNING

Manöverteori är inte allena rådande som teori avseende krigföringsförmågans konceptuella faktorer. Bilaga 1 presenterar därför kort andra perspektiv på krigskonsten.

Enligt professor Rekkedal kan man idag identifiera två huvudinriktningar inom den moderna militärteorin, förutom manöverteori också s k utnötningsteori. Rekkedal skriver att kärnan inom utnötningstrategisk krigföring är att en militär seger endast kan uppnås om fiendens starka sidor angrips. Fiendens stridande förband ska bekämpas. Eldkraft blir därmed mycket viktigt. Manöver ses som en metod att uppnå bättre position för eldgivning. Försvarsstrid anses vara den starkaste stridsformen.²³⁸ Vidare betraktas kriget i ett ”linjärt perspektiv”. Det innebär: ju mer resurser som tillförs desto bättre blir resultatet, helheten är lika med summan av delarna, resultaten är reproducerbara samt att det finns en tydlig koppling mellan orsak och verkan.²³⁹ Planen är ett analytiskt verktyg för att säkerställa framgång. Tillsammans med uppfattningen om försvarsstridens styrka ska planen säkerställa en tillräcklig antalsöverlägsenhet vid anfall. Framgångskriterier är i regel av kvantitativ karaktär, t ex att ta och hålla terräng. Uthållighet värderas högt, en av hörnstenarna är att ha högre uthållighet än motståndaren. Därmed prioriteras också säkerhet. Om möjligt undviks därför risker.²⁴⁰

Under mellankrigstiden utvecklades det tyska *Blitzkrieg*-konceptet och den ryska ”Striden på djupet”. Parallellt fanns idéer om att använda luftmakt på ett helt annat sätt. Det kan kallas för teorin om strategisk bombning och förespråkades av bl a italienaren general Giulio Douhet, engelsmannen Sir Hugh Trenchard och amerikanen brigadgeneral William Mitchell. Teorin utgick från att luftmakt hade revolutionerat krigföringen från att ha varit seriell med inledande angrepp på fiendens väpnade förband till förmågan att direkt angripa centrala delar av fiendens territorium. Därmed kan hans vilja att fortsätta kriget eventuellt brytas direkt.²⁴¹ Denna teoribildning kan idag sägas representeras av överste John A Warden III och hans idéer om parallell krigföring. Wardens teori utgår från fienden som ett system bestående av fem ringar. I kärnan finns någon form av ledningsfunktion, utanför denna finns systemnödvändiga funktioner (t ex elkraftsförsörjning). Därefter följer infrastruktur, befolkning och i den yttersta ringen ett försvarssystem. Warden förordar en operationsplan som fokuserar på den innersta kärnan i systemet. Om denna angrips, separat eller parallellt med angrepp på tyngdpunkter i andra delar av systemet, och bringas ur balans drabbas fienden av en systemchock. Därmed bryts hans vilja att fortsätta kriget.²⁴²

²³⁸ Rekkedal, *Modern krigskonst, Militärmakt i förändring*, 2002, s. 413f.

²³⁹ Inge Tjøstheim, föreläsning på FHS 2002-11-21.

²⁴⁰ Ibid.

²⁴¹ Lt Col Antulio J Echevarria II, *Fusing Airpower and Land Power in the Twenty-First Century*, Artikel i *Aerospace Power Journal*; 1999, [Online].
<http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/apj/apj99/fal99/echevar.html> [2003-08-13].
s. 2.

²⁴² John A Warden III, ”Air Theory for the Twenty-first Century”, essä i *Challenge and Response*, Dr Karl P Magyar (redaktör), Maxwell Air Force Base, Alabama, Air University Press, 1994, s. 359f.

ISRAELISK OCH ARABISK KRIGSMAKT

Bilaga 2 innehåller en kort beskrivning av bakgrunden för den israeliska och de aktuella arabiska krigsmakterna. Den är inte av avgörande betydelse för essäns slutsatser, men bidrar till att öka förståelsen för parternas agerande.

Den israeliska försvarsmakten

Den israeliska staten har en kort historia, så också dess försvarsmakt. Efter Israels seger i frihetskriget 1949 upplöstes Frihetsarmén. En av den nyvalda regeringens första åtgärder var att bilda en israelisk försvarsmakt, *Zva Haganah L'Ysrael*, förkortat *Zahal*.²⁴³

Zahals övergripande uppgift var att trygga nationens överlevnad. Visionen för *Zahal* baserades på fem grundläggande principer. Dessa var:²⁴⁴

1. *Få mot många* – Utgångsläget för Israel innebar att landet befolkningsmässigt var avsevärt underlägset alla tänkbara kombinationer av arabiska motståndare.
2. *Överlevnadskrig* – Arabisk retorik betonade att deras politiska mål var att utplåna Israel och dess befolkning. För Israels del innebar det att ett vunnet krig alltid kommer att följas av ett nytt krig.
3. *Utnötningsstrategi* – Det arabiska målet i kombination med den israeliska numerära underlägsenheten innebar att Israels strategi i ett pågående krig måste ta hänsyn till nästkommande krig. Av hög prioritet var därför att reducera fiendens krigföringsförmåga. På så vis skjuts nästa krig längre in i framtiden.
4. *Geografiskt läge* – Landets är beläget mellan fientligt sinnade arabländer. Israel har också ett litet strategiskt djup och få fysiska vallgravar (exempelvis bergspass eller floder). Slutsatsen var att Israel vid ett defensivt krig måste möta fienden tidigt, hejda honom samt tidigt företa ett motanfall.
5. *Korta krig* – Långa krig medför stora förluster. Ett litet och isolerat land med begränsade resurser måste till varje pris undvika utdragna krig.

Syntesen av ovanstående principer var att Israel måste ha förmågan att snabbt använda militärmakt mot en numerärt överlägsen motståndare, på flera fronter samtidigt och helst utanför israelsikt territorium. Lösningen var att ge *Zahal* ett kvalitativt övertag samt att planera för ett offensivt och föregripande nyttjande.²⁴⁵

Det israeliska flygvapnet

Det israeliska flygvapnet, *the Israeli Air Force* (IAF), skapades med visionen för *Zahal* i åtanke. IAF blev ett offensivt flygvapen baserat på multirole-flygplan med förmåga både till jakt- och attackuppdrag. IAF blev ingen egen försvarsgren utan ingick i *Zahal* underordnat armén.²⁴⁶

Än idag baseras IAF på *Zahals* vision. Det finns härvid tre viktiga aspekter. Dessa är: förmåga att erhålla luftöverlägsenhet, att föra kriget på fiendens territorium samt att kunna genomföra föregripande anfall på djupet av fiendens

²⁴³ Eric Hammel, *SIX DAYS IN JUNE*, Pacifica, Californien, Pacifica Military History, 1992, s. 49.

²⁴⁴ Ibid. s. 57ff.

²⁴⁵ Ibid. s. 60.

²⁴⁶ Ibid. s. 70f.

territorium.²⁴⁷ IAF har samlat alla förmågor som verkar från luften eller från marken till luften under samma centrala ledning. Samtidigt delegeras ansvaret för genomförande ned till divisionsnivå.²⁴⁸

Arabisk krigsmakt

Efter det israeliska frihetskriget beslöt USA, Frankrike och Storbritannien att avbryta försäljningen av större militära vapensystem till arabländerna. Det ledde till att Egypten efter 1955 alltmer orienterade sig mot Sovjetunionen. Sovjetisk materiel och tänkande kom därmed att påverka den egyptiska krigsmakten.²⁴⁹ Denna har uppträtt på likartat sett under alla genomförda krig sedan 1948. Detta gäller framförallt på taktisk nivå, där oförmågan att manövrera, ta initiativ och agera självständigt varit genomgående. Inom de högre ledningsnivåerna anses kunskapsnivån dock ha varit hög. Egyptiska styrkor har generellt sett haft stora problem att integrera mark- och luftstridskrafter. Inledningen av Yom-Kippur kriget utgör dock ett undantag. Krigets genomförande byggs i regel på en detaljerad plan med litet utrymme för flexibilitet. Ledningsorganisationen har varit starkt centraliserad samt har inte haft förmåga till en objektiv informationsbehandling. Resultatet har ofta varit en långsam beslutscykel, baserad på ett felaktigt underlag. Inom flygvapnet har man historiskt haft problem med tillgängligheten på flygplanen. En positiv aspekt på den egyptiska krigsmakten är den traditionellt sett höga moralen inom förbanden.²⁵⁰

Den syriska krigsmakten grundades av fransmännen efter första världskriget.²⁵¹ Även Syrien kom efter Israels frihetskrig att orientera sig mer mot Sovjetunionen.²⁵² Den syriska krigsmaktens uppträdande efter 1948 liknar i stor utsträckning den egyptiska. Det finns emellertid några skillnader. I Syrien förefaller generellt sett det översta ledningsskiktet ha fungerat mycket sämre än i Egypten. Krigsmakten var också starkt politiserad. Däremot utmärker sig de syriska förbanden som bättre fungerade på låg nivå, med ett stort inslag av individuellt mod och handlingskraft. Den syriska logistikfunktionen har generellt sett fungerat mycket dåligt.²⁵³

Sammanfattningsvis uppfattar jag idéerna bakom den arabiska krigföringen som utnötningsteoretiska. Kriget bygger på en detaljerad plan med få inslag av koordinering mellan mark- och luftstridskrafter. Förbanden har förmåga till icke-integrerade anfall och försvarsstrid. Krigsmakterna baseras på en starkt centraliserad hierarki. Moralerna hos förbanden har generellt sett varit hög.

²⁴⁷ Richard P Hallion, *Air Power Confronts an Unstable World*, London, Brassey's Ltd, 1997, s. 189ff.

²⁴⁸ Aviha Ben-Nun, "A Small Nation and Air Power: Israel", föredrag återgivet i *Air Power Doctrine and Technology*, Klaus-R Böhme & Carl Linton (redaktör), Stockholm, Probus Förlag HB, 1996, s. 87f.

²⁴⁹ Pollack, 2002, s. 29.

²⁵⁰ Ibid. s. 142f, 146.

²⁵¹ Ibid. s. 447.

²⁵² Ibid. s. 459.

²⁵³ Ibid. s. 549f.

TABELLER

Övergripande styrkeförhållanden inför kriget samt förlustsiffror.²⁵⁴

	Israel	Egypten	Syrien	Araber totalt (inklusive Irak och Jordanien)
Markstyrkor (direkt tillgängliga)	310 000	315 000	140 000	505 000
Mekaniserade divisioner	7	2	2	5
Infanteridivisioner	0	8	3	11
Stridsvagnar	2000	2200	1820	4841
Artilleri (> 100 mm)	570	1210	655	2055
SSM	0	30	12	42
Luftvärnspjäser	75	880 (varav 80 st SA-6)	360 (varav 60 st SA-6)	1280
Handburet LV	0	2000 (SA-7)	1000 (SA-7)	3000
Luftvärnsakan	1000	2750 (varav 150 st ZSU 23/4)	1900 (varav 100 st ZSU 23/4)	4650+
Stridsflygplan	407	643	387	1195
Bombflygplan	8	48	0	48
Transportflygplan	66	70	30	100
Helikoptrar	116	152	52	216
Förlustsiffror	Israel	Egypten	Syrien	Araber totalt
Flygplan (LV)	71			36
Flygplan (Flygplan)	21			287
<i>Friendly Fire</i>	2			58
Okänd anledning	15			66
Flygplan (totalt)	109	265	131	447
Stridsvagnar	840	1100	1200	2554
Luftvärn	0	44	3	47
Personal	2838	5000	3100	8528

Ovanstående tabell baseras på Trevor Dupuys *Elusive Victory*. Den uppmärksamme läsaren noterar att egyptiska förluster avseende luftvärnsbatterier här summeras till 44, medan det i avsnitt 3.2.7 framgår att förlusterna uppgick till 54 batterier, källa Eliezer Cohens *Israels Best Defense*. Jag lyckas inte avgöra det korrekta antalet m h a andra militärhistoriska källor.

Antalet israeliska flygplansförluster summeras i tabellen ovan till 109. I avsnitt 3 framgår emellertid att förlusterna enbart den 6:e till 8:e oktober uppgick till mer än så. Inte heller denna diskrepans kan jag lösa m h a andra militärhistoriska källor.

²⁵⁴ Dupuy, 1978, s. 606ff.

Vid respektive front var styrkeförhållandena vid krigsutbrottet enligt nedan. Utöver nedanstående förband fanns också reserver.²⁵⁵

	Israel (Norra Fronten)	Israel (Södra Fronten)	Egypten	Syrien
Mekaniserade div.	1	1		2
Mekaniserade brigader			5	2-3
Infanteri div.			5	3
Stridsvagnar	180	270	1700	900
Artilleri	20-45	45	1400	1020
Luftvärnspjäser	1	3	300	296
Luftvärnsakan + SA 7	0	0	1500	690
Personal	6 000	12-15 000	120 000	60 000+

Antal offensiva flygplanrörelser (attackanfall) under kriget.²⁵⁶

Dag	Israel (Norra Fronten)	Syrien	Israel (Södra Fronten)	Egypten
6 Oktober	25	42	197	130
7	271	20	116	44
8	188	Okänt	434	100
9	168	> 85	442	< 100
10	230	80	296	Ca 15
11	353	0	69	Okänt
12	158	Fåtal	154	Okänt
13	Okänt	Okänt	96	28
14	36	Okänt	Många	24
15	33	Okänt	184	2
16	30	19	383	36
17	12	Okänt	165	>7
18	Lågt	Lågt	Okänt	28
19	2	2	357	47
20	Okänt	Okänt	376	Okänt
21	55	24	154	60
22	22	Fåtal	532	40
23	42	0	354	Okänt
24	0	0	315	Okänt

²⁵⁵ Cordesman & Wagner, 1990, s. 24.

²⁵⁶ Ibid. s. 26ff.